

*Fordítás angol nyelvről
(A fordítást a magyar hatóságok készítették)*

EURÓPA TANÁCS
CPT/Inf (2016) 27

JELENTÉS

A MAGYAR KORMÁNY SZÁMÁRA A KÍNZÁS ÉS EMBERTELEN VAGY MEGALÁZÓ BÁNÁSMÓD VAGY BÜNTETÉS MEGELŐZÉSÉRE LÉTREHOZOTT EURÓPAI BIZOTTSÁG (CPT) MAGYARORSZÁGI LÁTOGATÁSÁRÓL

2015. OKTÓBER 21-27.

A magyar kormány és igazságügyi hatóságok e jelentés és a válasz közzétételét kérték. A válaszokat a CPT/Inf (2016) 28 jelű dokumentum tartalmazza.

Strasbourg, 2016. november 3.

TARTALOM

A CPT jelentését megküldő levél másolata	4
VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ.....	5
I. BEVEZETÉS	8
A. A küldöttség látogatásának időpontjai és a küldöttség összetétele	8
A Bizottság ezzel kapcsolatban várja a magyar hatóságok észrevételeit.	13
2. Rossz bánásmód	15
3. A fogvatartás körülményei.....	18
- a fogvatartás céljára használt helyiségek megfelelő fűtésének/szellőzésének és pihenésre alkalmas berendezésének biztosítása;	20
- éjszakai őrizet esetén megfelelő mozgástér rendelkezésre állása	20
- megfelelő tisztálkodási lehetőségek biztosítása.	20
- a szálláshelyek és a tisztálkodó helyiségek megfelelő állapotának és higiéniai körülményeinek biztosítása, megfelelő fűtés/szellőzés kialakítása;	21
- elkülönített zuhanyozási lehetőség biztosítása az őrizetben levő személyek számára;.....	21
- a helyiségek megfelelő berendezése (székek/padok, asztalok, polcok/szekrények).....	21
4. A bevándorlási és menekültügyi őrizet során biztosított egészségügyi ellátás	25
5. Biztosítékok	27
6. Egyéb kérdések	34
A Bizottság azt az ajánlást teszi, hogy Magyarország valamennyi bevándorlási és menekültügyi fogvatartási létesítményében tegyenek intézkedéseket a fenti elvek eredményes és hatékony alkalmazása érdekében.....	35

A CPT küldöttség által felkeresett nemzeti hatóságok és egyéb szervezetek felsorolása.....	36
A. Nemzeti hatóságok.....	36
Belügyminisztérium.....	36
Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal	36
Országos Rendőr-főkapitányság	36
Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága.....	36
B. Egyéb szervek.....	36
Alapvető Jogok Biztosának Hivatala (Ombudsman).....	36
Legfőbb Ügyészség.....	37
C. Nemzetközi szervezetek.....	37
D. Civil szervezetek.....	37

FÜGGELÉK: A CPT küldöttség által felkeresett nemzeti hatóságok és egyéb szervezetek felsorolása

A CPT jelentését megküldő levél másolata

Szűcs András Úr részére
Legfőbb Ügyészség
1055 Budapest, Markó u. 16.
Magyarország

Strasbourg, 2016. április 13.

Tisztelt Szűcs András Úr!

A Kínzás és Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzéséről szóló Európai Egyezmény 10. cikkének 1. bekezdése értelmében mellékelten küldöm a Kínzás és Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzésére Létrehozott Európai Bizottság (CPT) 2015. október 21-27. között Magyarországon tett látogatása nyomán a Magyar Kormány számára készített jelentését. A CPT a jelentést a 2016. március 7-11. között megtartott 89. ülésén fogadta el.

A CPT által megfogalmazott különféle ajánlásokat, észrevételeket és tájékoztatás iránti kérelmeket a jelentés vastag betűtípussal kiemelve tartalmazza. Az Egyezmény 10. cikkének 1. bekezdése értelmében megfogalmazott ajánlásokra különös tekintettel a Bizottság arra kéri a magyar hatóságokat, hogy az ajánlások végrehajtása érdekében tett intézkedésekről a Bizottságot **három hónapon belül** teljes körű tájékoztatásban részesítse. A CPT bízik abban, hogy a magyar hatóságoknak a jelentésben megfogalmazott észrevételek és tájékoztatás iránti kérelmek tekintetében is módjában áll majd választ adni.

A CPT azt kéri továbbá, hogy magyar nyelvű válasz esetén a vonatkozó angol vagy francia nyelvű fordítást is szíveskedjenek megküldeni.

Amennyiben a CPT jelentésével vagy a további eljárással kapcsolatban bármilyen kérdés merül fel, készséggel állok az Önök rendelkezésére.

Tisztelettel:

Mykola Gnatovskyy
A Kínzás és Embertelen vagy Megalázó
Bánásmód vagy Büntetés Megelőzésére
Létrehozott Európai Bizottság Elnöke

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A 2015-ös magyarországi ad hoc látogatás célját a szabadságuktól megfosztott külföldi állampolgárokkal szemben tanúsított elbánás, a fogvatartási körülmények, valamint a vonatkozó jogi biztosítékok vizsgálata képezte. A küldöttség ezért a külföldiek fogvatartását célzó több létesítményt és rendőrségi fogdát, egy büntetés-végrehajtási intézetet, valamint a szerb határ mentén található két ún. „tranzitónát” keresett fel. A látogatás hátterét a Magyarországra érkező külföldi állampolgárok korábban nem tapasztalt mértékű beáramlása szolgáltatta, amelyre reagálva a magyar Országgyűlés több jogszabálmódosítást fogadott el különösen a menekültügy és a büntetőjog területén, a határzár és az úgynevezett „tranzitónák” létesítéséhez szükséges jogalap biztosítása mellett. Bár a CPT alapvetően elismeri azokat a különleges kihívásokat, amelyekkel a magyar hatóságoknak az adott helyzetben kell szembenézniük, hangsúlyozni kívánja, hogy a körülmények nem mentik fel a hatóságokat a szabadságuktól megfosztott külföldi állampolgárokkal való bánásmód tekintetében vállalt nemzetközi emberi jogi kötelezettségek alól.

A látogatás során a küldöttség a nemzeti hatóságok és a felkeresett létesítmények alkalmazottai részéről általában rendkívül jó együttműködést tapasztalt.

A fogva tartott külföldi állampolgárok többsége a megkérdezés során úgy nyilatkozott, hogy a rendőrségi/büntetés-végrehajtási tisztviselők és/vagy fegyveres őrök megfelelő bánásmódot tanúsítottak. Emellett azonban több külföldi állampolgár állította, hogy az elfogás, a rendőrségi létesítménybe szállítás és/vagy a későbbi rendőrségi kihallgatás során a rendőrök rossz fizikai bánásmódot alkalmaztak. Ez különösen azért aggodalmat keltő, mert a kijelentések egy része a magát kísérő nélküli kiskorúnak valló külföldi állampolgároktól származott. Ezen kívül a megkérdezettek néhány esetben arról számoltak be, hogy a bevándorlási és a menekültügyi fogvatartási létesítményekben dolgozó rendőrtisztek és/vagy fegyveres őrök nem megfelelő fizikai bánásmódot, illetve szóbeli bántalmazást és tiszteletlen magatartást tanúsítottak. A CPT azt az ajánlást teszi, hogy az érintett hatóságok hivatalos közleményben tegyék egyértelművé, hogy a menekültügyi és a bevándorlási fogvatartási létesítményekben dolgozó rendőrtisztek és fegyveres őrök által a fogvatartottakkal szemben tanúsított, bármilyen formában megnyilvánuló rossz bánásmód elfogadhatatlan, amelynek esetén megfelelő büntetés kerül alkalmazásra.

Különösen a nagyfai büntetés-végrehajtási intézetben 2015. október 23-án történt esemény érdemel említést, amelynek során több külföldi állampolgár a fogvatartási létesítmény helyiségeit és berendezését megrongálva fejezte ki tiltakozását, miközben két helyiségben elbarrikádozta magát. A CPT küldöttség későbbi megkérdezése során többen következetes és részletes módon az intézményben beavatkozó különleges rendőri erők által tanúsított rossz fizikai bánásmódról számoltak be, illetve ilyen bánásmódot alkalmaztak a helyi rendőrtisztek azokon a rendőrörsökön is, ahova a külföldi állampolgárokat átszállították. A Bizottság arra kéri a magyar hatóságokat, hogy haladéktalanul tegyenek lépéseket a fenti eseményben érintett külföldi állampolgárokkal szemben a nagyfai börtönben, illetve a rendőri létesítményekbe történő átszállítást követően tanúsított rendőri bánásmód alapos és független kivizsgálása érdekében.

A *hagyományos rendőrségi fogdáknban* a tárgyi feltételek összességében kielégítőek voltak. Ajánlásokat kívánunk azonban megfogalmazni a zárkák berendezését, az éjszakai tartózkodás céljából személyenként biztosítandó minimális területet, valamint a szabadtéri mozgási lehetőséget illetően. Emellett több hiányosság került megállapításra a vonatkozó ajánlásokkal együtt az *ideiglenes fogvatartási létesítményekre* vonatkozóan (pl. konténerok, garázsok), amelyeket a szegedi határrendészeti kirendeltség fogdájában alakítottak ki. A CPT számára különösen aggodalmat keltő továbbá az, hogy a CPT látogatását megelőzően az egyik korábbi garázsépületben kisgyermekes anyákat és kísérő nélküli kiskorúakat tartottak fogva négy napig rendkívül zsúfolt körülmények között szabadtéri mozgás vagy zuhanyozási lehetőség biztosítása nélkül. A Bizottság javasolja, hogy a korábbi garázsépület további használatát a családok és/vagy kísérő nélküli fiatakorúak éjszakai fogva tartása céljából szüntessék meg; illetve bármely fogvatartott esetében 36 órát meghaladó tartózkodás céljából ne alkalmazzák.

A *bevándorlási és menekültügyi őrizet* tekintetében az egyes létesítményekben a tárgyi feltételek igen eltérőek voltak. Összességében kielégítő körülmények voltak tapasztalhatók a békéscsabai menekülttáborban, valamint a kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai 2. (családi) és Mártírok úti szálláshelyein. Azonban ajánlásokat fogalmaztunk meg különösen arra vonatkozóan, hogy elengedhetetlen a lakóterületek és a tisztálkodási létesítmények megfelelő karbantartása, a szükséges higiéniai körülmények, a fűtés/szellőzés, valamint a fogvatartási helyiségek megfelelő berendezésének biztosítása. A tárgyi feltételekkel kapcsolatban súlyos hiányosságokat tapasztaltunk a nagyfai börtön, valamint a kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai 1. sz. szálláshelye tekintetében. A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok gondoskodjanak ezen létesítmények fogvatartási körülményeinek teljes körű kijavítása érdekében.

A CPT küldöttsége általában kedvező tapasztalatokat szerzett a külföldi állampolgárok békéscsabai menekülttáborban biztosított tevékenységeit illetően. A kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai 2. sz. szálláshelyén a külföldi állampolgárok számára nyitott rendszer keretében napközben biztosított a közösségi helyiséghez és a külső udvarhoz való hozzáférés. Sajnálatos azonban, hogy szervezett tevékenység vagy olvasási lehetőség ugyanakkor nem állt rendelkezésre. A kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai 1. sz. és Mártírok úti szálláshelyén, valamint a nagyfai börtönben sportolási vagy egyéb rekreációs tevékenység alig volt biztosított, illetve társasjáték vagy olvasnivaló sem állt rendelkezésre. A szabadtéri testmozgást illetően a kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai 1. sz. és Mártírok úti szálláshelyén fogva tartott külföldi állampolgárok több esetben azt állították, hogy a napi szabadtéri testmozgás nem volt biztosított, illetve amikor kimehettek, a kinti tartózkodás időtartama gyakran lényegesen kevesebb volt, mint egy óra. A Bizottság azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok biztosítsanak rendszeres tevékenységet valamennyi bevándorlási és menekültügyi őrizetben levő külföldi állampolgár számára, beleértve a napi minimum egy óra (de lehetőleg lényegesen hosszabb időtartamú) szabadtéri testmozgást is.

A CPT aggodalmasnak véli, hogy a békéscsabai menekülttáborban, illetve a kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai 2. sz. szálláshelyén többnyire nem volt biztosított a fiatal gyermekek családjaikkal együtt történő megfelelő elhelyezése. Emellett a hatóságok több család férfi tagját is külön helyezték el. A Bizottság úgy véli, hogy alapelveként a fiatakorúak szüleik nélkül való elhelyezésére csak végső esetben kerülhet sor, illetve amennyiben az ilyen elhelyezés kivételes esetekben elkerülhetetlen, azt a lehető legrövidebb időtartamra szükséges korlátozni, a gyermekek megfelelő gondozásának biztosítása mellett. Lehetőség szerint gondoskodni kell arról, hogy a gyermekeket az elhelyezés során a szüleiktől ne válasszák el, illetve a családokat ne szakítsák szét.

A bevándorlási és menekültügyi őrizet során biztosított egészségügyi ellátás tekintetében a CPT küldöttsége általában kedvező tapasztalatokat szerzett a külföldi állampolgárok rendelkezésére álló egészségügyi létesítményekre és az általános egészségügyi ellátásra vonatkozóan. Emellett az újonnan érkezők általában 24 órán belül orvos vagy nővér által végzett egészségügyi vizsgálatban részesültek. A pszichiátriai és a pszichológiai szakellátás azonban egyértelműen elégtelen volt, illetve egyáltalán nem állt rendelkezésre, ezért a CPT azt az ajánlást teszi, hogy valamennyi bevándorlási és menekültügyi létesítményben gondoskodjanak a megfelelő pszichiátriai és pszichológiai szakellátás rendelkezésre állásáról. Az orvosi vizsgálatok bizalmas jellegére vonatkozóan külön ajánlást fogalmaztunk meg.

A rendőrségi őrizet során a nem megfelelő bánásmód elleni alapvető biztosítékok tekintetében a küldöttség tapasztalatai azt igazolják, hogy a rendőrségi őrizetben levő külföldi állampolgárok szükség esetén mindenkor azonnal orvosi ellátásban részesültek. A CPT örömmel tapasztalta továbbá, hogy a felkeresett rendőri létesítményekben a különféle tájékoztató anyagok megléte és a tolmácsolás lehetősége biztosított volt. Ezzel kapcsolatban a Bizottság megjegyzi, hogy panasz érkezett az őrizetbe vételkor a harmadik fél értesítési jogának késedelmes biztosítása, az ügyvédhez való jogot illetően a tájékoztatás, valamint a rendőrségi kihallgatást vagy bírósági tárgyalást megelőzően az ügyvédi konzultáció hiánya, illetve az orvosi ellátással kapcsolatos tájékoztatás elmaradása tekintetében. Emellett több külföldi állampolgár kifogásolta a tolmácsolás elégtelen minőségét, különösen azt, hogy számukra nem érthető dokumentumokat kellett aláírniuk. A Bizottság több ajánlást fogalmaz meg a rossz bánásmód elleni alapvető biztosítékok hatékony gyakorlati biztosítása érdekében.

A CPT tudomásul veszi a bevándorlási és menekültügyi őrizet során külföldi állampolgárok számára nyújtott tájékoztatás és jogi segítségnyújtás érdekében tett erőfeszítéseket. A felkeresett létesítmények többségében azonban a külföldi állampolgárok által tapasztalt legnagyobb nehézséget az érintettek jogállására, a további eljárásra és az őrizet időtartamára vonatkozó tájékoztatás hiánya okozta. A Bizottság azt az ajánlást teszi, hogy valamennyi bevándorlási és menekültügyi őrizetes kapjon egyértelmű és teljes körű tájékoztatást a jogi segítségnyújtásra, az érintettek jogállására és a vonatkozó eljárás részleteire vonatkozóan.

A külföldi állampolgárok visszaküldése elleni biztosítékokkal kapcsolatban a CPT kétségét fejezte ki a vonatkozó jogszabályi keretrendszer és annak gyakorlati alkalmazása tekintetében arra vonatkozóan, hogy a határ menti menekültügyi eljárások során érvényesül-e a megfelelő biztosítékok gyakorlati alkalmazása, biztosítanak-e ezek valós lehetőséget a külföldi állampolgárok kérelmének benyújtásához, illetve megvalósul-e a rossz bánásmód kockázatának egyéni vizsgálata.

Végezetül a küldöttség általában pozitív tapasztalatokat szerzett a bevándorlási és menekültügyi őrizet során külföldi állampolgárok számára biztosított külső kapcsolattartás lehetőségeit illetően. A külföldi állampolgárok számára a levél küldés és fogadás, a látogatók fogadása és a napi telefonhasználat (amennyiben telefonkártyával rendelkeztek) korlátozás nélkül biztosított volt. Továbbá a felkeresett létesítmények némelyikében a külföldi állampolgárok számára a díjtalan VoIP hívás lehetősége is rendszeresen rendelkezésre állt.

I. BEVEZETÉS

A. A küldöttség látogatásának időpontjai és a küldöttség összetétele

1. A Kínzás és Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy Büntetés Megelőzéséről szóló Európai Egyezmény (a továbbiakban „Egyezmény”) 7. cikke értelmében a CPT küldöttsége 2015. október 21-27. között tett látogatást Magyarországon. A CPT látogatásának alapját a felmerült körülmények (lásd az Egyezmény 7. cikkének 1 bekezdése) szolgáltatták.

2. A látogatást a CPT következő tagjai tették:

- Wolfgang HEINZ, a CPT második elnök-helyettese (a küldöttség vezetője)
- Georg HØYER
- Ivona TODOROVSKA
- Anton VAN KALMTHOUT.

A Bizottság tagjait a Titkárság részéről Francesca GORDON és Petr HNÁTÍK kísérte az alább felsorolt tolmácsok támogatásával:

- Lina DOKHGAN
- Mouhcine EL GUEDIMI
- KARAKAI Gábor
- KÖRÖSPATAKI Zoltan

B. A látogatás háttere és a felkeresett létesítmények

3. 2015-ben korábban nem tapasztalt számban érkeztek külföldi állampolgárok Magyarországra, különösen a magyar-szerb határon keresztül. A hatóságok tájékoztatása alapján a beáramlás mértéke a nyári hónapokban érte el a csúcspontot, amikor naponta 9 800 külföldi lépett az országba. A becslések szerint 2015 januárjától október közepéig összesen 390 000 ember érkezett, közülük 176 000 külföldi állampolgár nyújtott be menedékkérelmet Magyarországon. Míg az év első hónapjaiban a Magyarországon nemzetközi védelmet kérelmezők többsége koszovói¹, afgán vagy szír állampolgár volt, a későbbiek során a legtöbben már Szíriából, Afganisztánból vagy Irakból érkeztek. A menekültügyi eljárások többsége azonban időközben megszakadt, mivel az érintettek elhagyták Magyarországot, és más európai országok felé folytatták útjukat.

A helyzetre reagálva a magyar Országgyűlés több jogszabálmódosítást fogadott el, amelyek a meglévő jogi keretek jelentős változásait eredményezték.^{2 3} Külön említést érdemel a határzár létesítését megengedő jogalap biztosítása (a magyar-szerb határon a kerítés 2015. szeptember 15-ére készült el, illetve később a magyar-horvát határ kerítéssel történő lezárása 2015. október 1-jén valósult meg), valamint a határ közelében ún. „tranzitónákat” hoztak létre, amelyen keresztül a külföldi állampolgárok az országba érkezhettek, illetve ahol bizonyos menedékkérelmek kerülhettek feldolgozásra. Ezen kívül új, gyorsított menekültügyi és határ menti (menekültügyi) eljárást vezettek be a menedékkérelmek gyorsított feldolgozása céljából, a Kormány pedig a „biztonságos származási országok” és a „biztonságos harmadik országok” listájának összeállítására kapott felhatalmazást (ld. még 69. bekezdés).

A fentiekén kívül a büntetőjogi szabályozás is módosításra került. Három új, szabadságvesztéssel és kötelező kiutasítással büntethető bűncselekmény került meghatározásra: a határzár illegális átlépése, a határzár megrongálása, valamint a határzár építésének vagy javításának megakadályozása. A három bűncselekmény elkövetéséért kiszabható maximális szabadságvesztés időtartama három, öt, illetve három év. Bizonyos súlyosbító körülmények fennállása esetén azonban, például ha az elkövetőnél fegyver van, vagy a cselekmény halálessel végződik, lényegesen hosszabb büntetés is kiszabható. A módosított büntetőeljárásról szóló törvény szerint a vádirat vagy az ítélet idegen nyelvű fordítására vonatkozó rendelkezések, valamint a fiatalkorúakra vonatkozó különleges rendelkezések a fenti három bűncselekménnyel érintett büntetőjogi eljárás esetén nem alkalmazhatók.

4. A látogatás célja a szabadságuktól megfosztott külföldi állampolgárokkal szemben tanúsított bánásmód, a fogvatartási körülmények, valamint a rendelkezésre álló jogi biztosítékok vizsgálata a különböző típusú létesítményekben az idegenrendészeti, illetve a frissen módosított büntetőjogi szabályozás szerint.

¹ A jelen dokumentumban Koszovó területére, intézményeire vagy lakosságára vonatkozó valamennyi hivatkozás az ENSZ Biztonsági Tanács 1244. sz. határozata alapján értendő Koszovó státuszának sérelme nélkül.

² Különösen a CXXVII. törvény (elfogadva: 2015. július 6., hatályba léptetve: 2015. augusztus 1.), valamint a CXL. törvény (elfogadva: 2015. szeptember 4., hatályba léptetve: 2015. szeptember 15.) említendő, amelyek többek között a menekültügyi törvényt, az államhatárra vonatkozó törvényt, a Büntető Törvénykönyvet és a büntetőeljárásról szóló törvényt módosították. A módosítások a honvédelmi törvényt és a rendőrségről szóló törvényt is érintették.

³ A kerítés nélküli határokon történő illegális átlépés azonban továbbra is közigazgatási szabálysértésnek minősül.

5. A küldöttség megállapításainak ismertetése előtt hangsúlyozni kívánjuk, hogy a CPT alapvetően elismeri azokat a különleges kihívásokat, amelyekkel a magyar hatóságoknak a külföldi állampolgárok tömeges beáramlása miatt kell szembenézniük. Ugyanakkor lényeges kiemelni, hogy a körülmények nem mentik fel a hatóságokat a szabadságuktól megfosztott külföldi állampolgárokkal való bánásmód tekintetében vállalat nemzetközi emberi jogi kötelezettségek alól. A jelentésben foglalat ajánlások konstruktív szellemben kerültek megfogalmazásra, és a CPT kész további párbeszéd folytatására a magyar hatóságokkal a Magyarországon szabadságuktól megfosztott külföldi állampolgárok helyzetének javítása érdekében.

6. A látogatás alkalmával a küldöttség a következő létesítményeket kereste fel:

- Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság fogdája (Szeged, Párizsi krt.)
- Szegedi határrendészeti kirendeltség fogdája (Szeged, Moszkvai krt.)
- Kálvária sugárúti rendőrőrs, Szeged
- Határrendészeti kirendeltség őrzött szállása, Kiskunhalas (Mártírok úti, valamint Kárpát utcai 1. és 2. sz. szálláshelyek)
- Őrzött befogadó állomás, Békéscsaba
- Szegedi Fegyház és Börtön elkülönített objektuma, Nagyfa (Nagyfai Börtön).

A küldöttség továbbá a Röske és Tompa melletti „tranzitónákat”, valamint a röskei tranzitóna közelében létesített „regisztrációs tábor” is felkereste.

C. A küldöttség által folytatott megbeszélések és a tapasztalt együttműködés

7. A látogatás során a küldöttség Pintér Sándor belügyminiszterrel, valamint a Belügyminisztérium, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, az Országos Rendőr-főkapitányság és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának több vezető tisztviselőjével folytatott megbeszélést.

A küldöttség találkozott továbbá Székely Lászlóval, az alapvető jogok biztosával (ombudsman), aki a kényszer elleni ENSZ egyezmény fakultatív jegyzőkönyve (OPCAT) értelmében létrehozott nemzeti megelőző mechanizmus vezetője, valamint az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság (UNHCR) közép-európai regionális képviselője és a CPT érdeklődési területén tevékenykedő civil szervezetek képviselőivel.

A küldöttség által felkeresett nemzeti hatóságok és szervezetek felsorolását a jelentés melléklete tartalmazza.

8. A látogatás során a küldöttség a nemzeti hatóságok és a felkeresett létesítmények alkalmazottai részéről általában rendkívül jó együttműködést tapasztalt. A küldöttség számára valamennyi tervezett látogatási helyszín felkeresése (az előzetesen nem értesített helyszíneken is), valamint a feladatai elvégzéséhez szükséges információk és a fogva tartott személyekkel való zártkörű beszélgetés lehetősége is biztosított volt.

A CPT köszönetét és elismerését fejezi ki továbbá a látogatást előtt és közben Szűcs András CPT összekötő (Legfőbb Ügyészség) által nyújtott támogatásért.

D. Azonnali észrevételek az Egyezmény 8. cikkének 5. bekezdése alapján

9. A magyar hatóságokkal 2015. október 27-én folytatott záró megbeszélés során a küldöttség röviden tájékoztatott a látogatás főbb tapasztalatairól, és az Egyezmény 8. cikkének 5. bekezdése alapján négy azonnali észrevételt tett.

Az első azonnali észrevétel a 2015. október 23-án a Szegedi Fegyház és Börtön nagyfai objektumában történt eseményt követően a bevándorlási őrizetben levő külföldi állampolgárokat ért bánásmóddal kapcsolatos. A küldöttséggel találkozva több külföldi állampolgár az intézményben beavatkozó különleges rendőri erők által tanúsított rossz fizikai bánásmódról számolt be, illetve állításuk szerint ilyen bánásmódot alkalmaztak a helyi rendőrtisztek a különböző szegedi rendőrségi létesítményekbe való átszállítást követően és a későbbi kihallgatások során is. A Bizottság arra kérte a magyar hatóságokat, hogy tegyenek lépéseket a fenti eseményben érintett külföldi állampolgárokkal szemben a nagyfai börtönben, illetve a rendőri létesítményekbe történő átszállítást követően tanúsított rendőri bánásmód azonnali és független kivizsgálása érdekében.

A második azonnali észrevétel a szegedi határrendészeti kirendeltséget érintette. Itt a küldöttség három kisgyermekes anyával találkozott, akiket öt kisgyermekükkel és öt más családhoz tartozó kamaszkorú fiúval együtt (közülük legalább egy kísérő nélküli fiataikorú) egy ideiglenes fogvatartási létesítményként használt garázsban tartottak több napon keresztül. A mindössze 36 m² alapterületű garázsban csak hat ágy és hét, közvetlenül a betonpadlóra helyezett matrac volt. Ez idő alatt az érintett külföldi állampolgárok számára a szabadtéri testmozgás és a zuhanyozás lehetősége nem volt biztosított. A küldöttség arra kérte a magyar hatóságokat, hogy haladéktalanul intézkedjenek az említett személyek megfelelő létesítménybe történő áthelyezése érdekében.

A harmadik azonnali észrevétel a kiskunhalasi őrzött szállás Mártírok úti, illetve Kárpát utcai 1. sz. szálláshelyeit érintette. A létesítményekben elhelyezett külföldi állampolgárok számára a szabadtéri testmozgás napokon, vagy akár több héten keresztül csak igen korlátozottan, vagy egyáltalán nem volt biztosított. A küldöttség arra kérte a magyar hatóságokat, hogy haladéktalanul intézkedjenek a fenti létesítményekben fogva tartott külföldi állampolgárok napi legalább egy óra időtartamú szabadtéri testmozgásának biztosítása érdekében.

A negyedik azonnali észrevétel a Kiskunhalason tartózkodó hét hónapos, veszélyeztetett terhes nőt érintette, aki a kiskunhalasi létesítmény elégtelen körülményei miatt nem részesült állapotának megfelelő ellátásban. A küldöttség arra kérte a magyar hatóságokat, hogy haladéktalanul intézkedjenek az érintett megfelelő környezetben történő ellátása érdekében a férjével való rendszeres kapcsolattartás biztosítása mellett.

9. A fenti azonnali észrevételekre a CPT ügyvezető titkára 2015. október 30-án kelt levelében is emlékeztetett, arra kérve a magyar hatóságokat, hogy a vonatkozó konkrét intézkedésekről egy hónapon belül küldjenek tájékoztatást.

A magyar hatóságok a 2015. december 9-én kelt levélben ismertették a küldöttség észrevételei nyomán megtett intézkedéseket. A Bizottság a kapott tájékoztatást a jelentés későbbi fejezetében tárgyalja.

II. A LÁTOGATÁS SORÁN MEGÁLLAPÍTOTT TÉNYEK ÉS A JAVASOLT INTÉZKEDÉSEK

1. Előzetes megjegyzések

11. A rendőrségi őrizetbe vételre vonatkozó általános jogi keretek alapján az illetékes hatóság elé állítás céljából őrizetbe vett személyek legfeljebb tizenkét óráig tarthatók fogva. A *bűncselekmény elkövetésével gyanúsított személyek* esetében a rendőrségi őrizet maximális időtartama 72 óra (beleértve a letartóztatás időtartamát is), amely időszak elteltével a bíróság dönt az érintett személy őrizetben tartása vagy szabadon bocsátása ügyében.

12. A külföldi állampolgárok adminisztratív célú fogva tartása tekintetében a vonatkozó jogszabály különbséget tesz a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi törvényben (idegenrendészeti törvény)⁴ szabályozott *bevándorlási őrizet*, illetve a 2007. évi menekültügyi törvényben⁵ szabályozott *menekültügyi őrizet* között.

Az őrizetet mindkét esetben először az Igazságügyi Minisztérium Bevándorlási és Állampolgársági Hivatala (BÁH) rendelheti el legfeljebb 72 óra időtartamra.⁶ Ennek lejárata követően a bíróság az őrizetet a BÁH kezdeményezése alapján újabb 30 nappal (bevándorlási őrizet), vagy 60 nappal (menekültügyi őrizet) többször is meghosszabbíthatja, így az őrizet maximális időtartama hat hónap, míg gyermekes családok esetében legfeljebb 30 nap lehet. A bevándorlási őrizetet a bíróság ismétlen, összesen legfeljebb tizenkét hónap időtartamra hosszabbíthatja meg (30 napos időszakonként) abban az esetben, ha a külföldi állampolgár a hatóságokkal nem működik együtt, vagy ha a kitoloncoláshoz szükséges iratok beszerzése – valamely harmadik országnak betudható módon – késedelembe ütközik.^{7 8}

13. A látogatás időtartama alatt a menekültügyi őrizetben levő személyek őrzött (azaz zárt) fogadó létesítményekben tartózkodtak Békéscsabán, Debrecenben és Nyírbátorban, míg a bevándorlási őrizetben levő személyeket elsősorban őrzött idegenrendészeti létesítményekben (szállásokon, mint például a küldöttség által felkeresett kiskunhalasi szállás), valamint büntetés-végrehajtási intézetekben tartották fogva. Az újonnan bevezetett „határsérelmek” (lásd 3. bekezdés) elkövetésével gyanúsított külföldi állampolgárokat rendőrségi fogdáknak és büntetés-végrehajtási létesítményekben, vagy a kiskunhalasi őrzött létesítmény elkülönített szállásán tartották „házi őrizetben”.

A magyar hatóságoktól származó információ szerint a látogatás idején összesen 730 bevándorlási őrizetben levő személy tartózkodott az országban, továbbá 400 menedékkérő zárt, illetve 520 menedékkérő nyitott létesítményekben.⁹

⁴ Idegenrendészeti törvény 54. cikke.

⁵ Menekültügyi törvény 31. cikke.

⁶ A 72 órás időtartam a rendőrségi őrizetbe vétel időtartamát is magában foglalja.

⁷ Ezen kívül azok a külföldi állampolgárok, akik nem kaptak beutazási engedélyt, a kiutasítást megelőzően legfeljebb 72 óra időtartamra a határzónában kijelölt helyen, illetve a légi úton érkező személyek a repülőtéren kijelölt helyen legfeljebb nyolc napig tarthatók őrizetben. Továbbá a kiutasítás előtt álló külföldi állampolgárok fogva tartása bizonyos esetben legfeljebb 72 óra időtartamra rendelhető el. Ezen időszakot a bíróság legfeljebb 30 nappal meghosszabbíthatja.

⁸ Valamennyi adat megközelítő.

⁹ A menekültügyi őrizet jogi indokait a 2007. évi menekültügyi törvény 31/A cikke állapítja meg. A látogatás

14. A küldöttség továbbá azt a tájékoztatást kapta, hogy 2015. szeptember 15-e (a módosított büntetőjogi szabályozás hatályba lépése) és október közepe között a határsértésekkel kapcsolatban közel 800 esetben indult bűnügyi vizsgálat; az esetek többségében a nyomozás a határzár illegális átlépését érintette. A látogatás idején közel 500 külföldi állampolgárt ítéltek el, az ítélet valamennyi esetben felfüggesztett szabadságvesztés és egyidejű kiutasítás volt (ezzel kapcsolatban lásd a 64. bekezdésben foglalt megjegyzéseket).

A rendőrségi tisztviselőkkel és más partnerekkel folytatott megbeszélések alapján a küldöttség arról szerzett tudomást, hogy a határzárát illegálisan átlépő külföldi állampolgárok ellen abban az esetben is indul bűnügyi vizsgálat, ha megelőzően nemzetközi védelemért folyamodtak. A CPT ezt az eljárást a menekültek jogállásáról szóló 1951. évi Genfi Egyezmény 31. cikkére tekintettel aggodalmasnak véli, mivel az említett cikk értelmében a Szerződő Államok az országba való jogellenes belépésük vagy tartózkodásuk miatt nem sújtják büntetéssel azokat a menekülteket, akik közvetlenül olyan területről érkeztek, ahol életük vagy szabadságuk az 1. cikkben foglalt meghatározás értelmében veszélyeztetve volt, és akik engedély nélkül lépnek be területükre, illetőleg tartózkodnak ott, feltéve, hogy haladéktalanul jelentkeznek a hatóságoknál, és kellőképpen megindokolják jogellenes belépésüket, illetőleg jelenlétüket. A cikk ezen értelmezése alapján olyan személyekre is vonatkozik, „akik rövid időre más országokon keresztül áthaladva nem találnak védelmet ezeken a helyeken. A fogalmazók szándéka csupán az volt, hogy a büntetés alóli mentesség ne vonatkozzon az olyan menekültekre, akik menedékkérelmet kaptak, vagy akik más országokban rövidebb vagy hosszabb ideig tartózkodtak.”¹⁰ Szintén említést érdemel az UNHCR Genfi Egyezményre vonatkozó magyarázata, amely szerint a „közvetlenül érkezik” azt is jelentheti, hogy „indokolatlan késedelem nélkül érkezik”.¹¹

A Bizottság ezzel kapcsolatban várja a magyar hatóságok észrevételeit.

15. A látogatás során a küldöttség különböző létesítményeket keresett fel, ahol külföldi állampolgárok tartózkodtak.

A *határrendészeti kirendeltség kiskunhalasi őrzött szállásához* négy szálláshely tartozik, amelyek közül a küldöttség hármat látogatott meg. A Mártírok úti (2007-ben épült) szálláshely hivatalos kapacitása 36 fő. A látogatás idején 12 felnőttkorú külföldi állampolgár (köztük két nő) tartózkodott a szálláshelyen, közülük határsértés miatt tíz személy ellen indult büntetőjogi eljárás hivatalos házi őrizet mellett (vizsgálati fogság helyett), ketten pedig elkülönített bevándorlási őrizetben voltak. A Kárpát utcai 1. sz. szálláshely épülete korábban használaton kívül volt, bevándorlási őrizet céljára 2014 óta használják. A szálláshely hivatalos kapacitása 40 fő, a látogatás idején 39 felnőttkorú férfi tartózkodott itt bevándorlási őrizetben. A Kárpát utcai 2. sz. szálláshelyet családok elhelyezésére használták. A látogatás idején 22 külföldi állampolgár (köztük öt fiatal) tartózkodott itt bevándorlási őrizetben.

során kapott tájékoztatás szerint a külföldi állampolgárok menekültügyi őrizetét a legtöbb esetben a következő okok miatt rendelték el: nyitott létesítményből történő szökés; személyes iratok hiánya és a hatóságok félrevezető tájékoztatásának gyanúja; menedékkérelm benyújtása bűncselekmény miatti eljárás alatt; a dublini rendelet értelmében más országba történő továbbküldést megelőzően.

¹⁰ Ld. összefoglaló következtetések: az 1951. évi Egyezmény 31. cikke, az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága és a genfi Graduate Institute of International Studies által szervezett Szakértői Kerekasztal, 2001. november 8-9. Online elérhető: <http://www.unhcr.org/419c783f4.pdf>.

¹¹ Ld. az 1951. évi Menekültügyi Egyezmény 2-11. és 13-27. cikkeire vonatkozó magyarázat, kiadó: UNHCR Nemzetközi Védelmi Osztálya, 1997. Online elérhető: <http://www.refworld.org/docid/4785ee9d2.html>.

A *békéscsabai őrzött menekültügyi befogadó állomás* (békéscsabai menekülttábor) kezdetben nyitott létesítmény volt, zárt létesítményként 2013 júliusa óta működik. A hivatalos férőhelyek száma 185, a látogatás idején 161 menedékkérő (köztük öt család gyermekekkel és két nem hozzátartozó nő) tartózkodott az állomáson.

A *Szegedi Fegyház és Börtön III. sz. nagyfai objektumát* (Nagyfai börtön) a látogatás előtt két hónappal jelölték ki férfiak átmeneti bevándorlási őrizete céljára (elméletileg arra az esetre, ha az őrzött szálláshelyek kapacitása megtelik), ahol hivatalosan 110 férőhely található. A látogatás idején az objektumban 71 külföldi állampolgárságú férfi tartózkodott.

A *Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság fogdájában* (Szeged, Párizsi krt.) 25 zárka van, amelyek hivatalos kapacitása 53 fő. A látogatás idején 24 külföldi állampolgár tartózkodott a létesítményben.

A *szegedi határrendészeti kirendeltség fogdájában* (Szeged, Moszkvai krt.) három rendőrségi zárka van (amelyek közül a látogatás idején csak egy volt használatban), illetve a korábbi garázsépületekben öt újonnan kialakított ideiglenes fogvatartásra használt helyiség található. Emellett a rendőrőrs udvarán öt konténert helyeztek el (a látogatás idején ezek nem voltak használatban) külföldi állampolgárok éjszakai elhelyezése céljából. A látogatás idején a létesítményben 35 külföldi állampolgár tartózkodott (köztük három nő öt kisgyermekkel, valamint öt kamaszkorú fiú, akik közül a hatóságok egyet kísérő nélküli fiatalkorúként ismertek el, a többiek pedig kísérő nélküli fiatalkorúnak vallották magukat). A külföldi állampolgárok közül tizenhárom határsértés elkövetésének gyanúja miatt tartottak fogva, míg a többiek bevándorlási őrizetben voltak.

A *szegedi Kálvária sugárúti rendőrőrs* 2015 szeptembere óta működik a határsérelmek elkövetésével kapcsolatban letartóztatott külföldi állampolgárok elhelyezése céljából. A létesítményben 4 zárka van egyenként 30 férőhellyel, ahol az őrizeteseik legfeljebb 12 óráig tarthatók fogva (a rendőrségi őrizet ideje alatt). A látogatás idején a létesítményben senki sem tartózkodott.¹²

A küldöttség a szerb határ mentén Rösztke és Tompa térségében levő két *tranzitciónát* is felkereste.¹³ Mint korábban említettük, a tranzitciónákat 2015. szeptember közepén alakították ki a magyar-szerb határ lezárását célzó intézkedés részeként. A felkeresett tranzitciónák egyenként 50 fő elhelyezésére alkalmasak. A menedékkérelem benyújtása után a külföldi állampolgárok a tranzitciónában legfeljebb négy hétig tarthatók.¹⁴ A tranzitciónákban a menedékjogi kérelmek elbírálása céljából folytatott eljárás leírását a 66. bekezdés tartalmazza. A látogatás idején a felkeresett tranzitciónák egyikében sem tartózkodott külföldi állampolgár.

¹² A jelenlévő rendőrségi tisztviselőktől kapott tájékoztatás szerint 2015. szeptember 15-e óta kb. 700 külföldi állampolgárt tartottak itt őrizetben.

¹³ A magyar hatóságok két további tranzitciónát létesítettek a horvát határ közelében Beremend és Letenye térségében.

¹⁴ Amennyiben a menekültügyi eljárás négy héten belül nem zárul le, a menedékkérő engedélyt kap a Magyarország területére történő belépésre, ahol az eljárás tovább folytatódik.

A küldöttség továbbá a magyar-szerb határon a röszkei határátkelő közelében létesített zárt *regisztrációs táborban* is rövid látogatást tett. A táborban egy nagyobb (korábban raktárként használt) épület volt, valamint több sorban katonai sátrak voltak elhelyezve.¹⁵ A látogatás idején a táborban külföldi állampolgárok nem tartózkodtak. A kapott tájékoztatás szerint a táborban a külföldi állampolgárok elméletileg legfeljebb 24 óráig tarthatók. Az elmondottak alapján 2015-ben január és szeptember között a határra érkező külföldi állampolgárokat irányították ide regisztráció, valamint a bevándorlási vagy menekültügyi eljárás megkezdése céljából.

2. Rossz bánásmód

16. A fogva tartott külföldi állampolgárok többsége a megkérdezés során úgy nyilatkozott, hogy a rendőrségi/büntetés-végrehajtási tisztviselők és/vagy fegyveres őrök megfelelő bánásmódot tanúsítottak.¹⁶

Ennek ellenére több külföldi állampolgár állította, hogy velük szemben a rendőrök rossz fizikai bánásmódot alkalmaztak. Ez többnyire a letartóztatáskor az arcot vagy gyomortájt érő ütésben vagy gumibot használatában nyilvánult meg (állítólag még akkor is, ha az érintett személy nem tanúsított ellenállást, illetve a későbbiekben is), a rendőrségi létesítményekbe történő átszállítás és/vagy a későbbi rendőrségi kihallgatás során. Különösen aggodalmat keltő, hogy az állítások részben magukat kísérő nélküli kiskorúnak valló külföldi állampolgároktól származtak.

Emellett néhány állítás a bevándorlási vagy menekültügyi fogvatartási létesítményekben dolgozó rendőrök és/vagy fegyveres őrök által tanúsított rossz fizikai bánásmódra vonatkozott.

További állítások szerint a rendőrök és a fegyveres őrök részéről szóbeli bántalmazás és tiszteletlen magatartás is volt tapasztalható (káromkodás, gúnyolódás, köpködés), ami az őrizet valamennyi szakaszát érintette.

A CPT azt az ajánlást teszi, hogy az érintett hatóságok hivatalos közleményben tegyék egyértelművé, hogy a menekültügyi és a bevándorlási fogvatartási létesítményekben dolgozó rendőrtisztek és fegyveres őrök által a fogvatartottakkal szemben tanúsított, bármilyen formában megnyilvánuló rossz bánásmód (a szóbeli bántalmazást és a tiszteletlen vagy provokatív magatartást is beleértve) elfogadhatatlan, amelynek esetén megfelelő büntetés kerül alkalmazásra. A rendőröket és a fegyveres őröket emlékeztetni szükséges arra, hogy az ellenállást tanúsító személyek elfogása, illetve az erőszakos és/vagy zaklatott egyének megfékezése során kényszerítő erő csak a szükséges mértékben alkalmazható, valamint az érintett személyek megfékezését követően semmilyen bántalmazás nem indokolt.

17. Külön említést érdemel a nagyfai börtönben 2015. október 23-án történt eset, ami a küldöttség vonatkozó látogatásának első napjára esett. A látogatást megelőző hetekben igen feszült volt a hangulat, egyre több esetben fordult elő önkárosítás, öngyilkossági kísérlet, rongálás vagy éhségstrájk. A feszültség október 23-án érte el a tetőpontját, amikor több külföldi állampolgár fejezte ki tiltakozását a fogvatartási létesítmény helyiségeit és berendezését megrongálva. Ugyanakkor két helyiségben többen barrikádozták el magukat, és a személyzet behatolási kísérlete

¹⁵ A hatóságoktól kapott tájékoztatás szerint a küldöttség által felkeresett tábortól kb. 500 méter távolságra egy másik, hasonló tábor is volt. A látogatás idején ez a tábor szintén üres volt.

¹⁶ A rendőrség a bevándorlási/menekültügyi fogvatartási létesítményekben olyan fegyveres őröket alkalmazott, akik nem részesültek teljes rendőri kiképzésben. Lásd még 72. bekezdést.

esetére önkárosítással és öngyilkossággal fenyegetőztek. A börtönvezetés kérésére két különleges rendőri egység (a MEKTO és a Bevetési Osztály) kihívására került sor. Az egységek tagjai a délutáni és a kora esti órákban fekete rohamfelszerelésben kint várakoztak közvetlenül a létesítmény bejárata előtti buszokban, a bevándorlási őrizetesek többsége számára jól látható módon. A speciális egységek a késő esti órákban, a küldöttség távozása után hatoltak be a létesítménybe.

A következő napon a létesítménybe visszatérve a küldöttséget arról tájékoztatták, hogy az előző esti rendőrségi beavatkozást követően a tiltakozásban résztvevő 29 külföldi állampolgárt különféle egyéb létesítményekbe, köztük szegedi rendőrségi fogdába szállították át. Közel kétharmadukat először a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság fogdájába, majd a szegedi határrendészeti kirendeltség fogdájába (Moszkvai krt.) vitték, míg a többieket közvetlenül más fogvatartási létesítményekbe vagy a repülőtérre szállították (azonnali kitoloncolás céljából). A küldöttség a biztonsági kamerák által rögzített felvételeket is megtekinthette a beavatkozásról, amelyek az objektum egyes részeit és a külső udvart mutatták. A küldöttség azonban azt a tájékoztatást kapta, hogy a kamerák egy része a beavatkozás idején nem működött megfelelően, és az is egyértelművé vált, hogy a létesítmény összes helyiségét sem fedték le teljesen. Az egyik ilyen „holttér” arra a területre esett, ahol a külföldi állampolgárokat a más létesítményekbe történő átszállítás céljából a speciális egységek buszaira szállították fel.

A küldöttség később a különböző rendőrségi fogdákat kereste fel a fenti eseményben érintett vagy a különleges rendőri beavatkozásnál szemtanúként jelenlevő külföldi állampolgárok meghallgatása céljából. Az elkülönített meghallgatások során több külföldi állampolgár következetes és részletes módon számolt be a különleges rendőri egységek által alkalmazott fizikai bántalmazásról. Az állítólagos rossz bánásmód során az érintettek fejét és arcát durván a falhoz lökték, a fej és a gyomor tájékát ütötték, a hátul összebilincselte kezű egyének fejét gumibottal verték. Többen a kézbilincs túlságosan szoros alkalmazásáról számoltak be, vagy arról, hogy egyeseket a bilincsnél fogva emeltek fel a földről. A bántalmazásra állítólag az udvar biztonsági kamerákkal nem fedezett részén került sor.

Továbbá több külföldi állampolgár, akit az esemény után különböző (szegedi) rendőrségi fogdába szállítottak át arról számolt be, hogy a helyi rendőrségi tisztviselők a létesítménybe érkezéskor fizikailag bántalmazták őket (például durván a falnak lökték és/vagy hasba ütötték őket).

Ezzel összefüggésben szükséges megjegyezni, hogy a küldöttség által meghallgatott külföldi állampolgárok némelyike az állítólagos rossz bánásmóddal/erőszakos magatartással összefüggésbe hozható sérülést szenvedett (például szakított fejsérülés, tapintható hasi fájdalom, fájdalom a fej hátsó részén, mindkét csuklón párhuzamos zúzódások).

18. A látogatás záró megbeszélésén a küldöttség az Egyezmény 8. cikkének 5. bekezdésére alapján tett azonnali észrevételében arra kérte a magyar hatóságokat, hogy tegyenek lépéseket a fenti eseményben érintett külföldi állampolgárokkal szemben a nagyfai börtönben, illetve a rendőri létesítményekbe történő átszállítást követően tanúsított rendőri bánásmód azonnali és független kivizsgálása érdekében.

19. A magyar hatóságok a 2015. december 9-én kelt levélben a következő tájékoztatást adták:

„A büntetés-végrehajtási intézetben történt események alapján, valamint a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 248. cikkének (1) bekezdését megsértve, illetve a (2) bekezdés a) pontjában súlyosbító körülményként leírt, börtönlázadásban felbujtóként való részvétel alapos gyanúja miatt a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság 10 külföldi állampolgár ellen indított büntetőjogi eljárást, akiket a büntetőjogi eljárás szabályairól szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: a büntetőeljárásról szóló törvény) 126. cikkének (2) bekezdése alapján 2015. október 23-án 22.30 órakor vettek őrizetbe, majd a Szegedi Járásbíróság az érintett személyek előzetes fogvatartását rendelte el.

A gyanúsítottak, illetve a tanúként kihallgatott nyolc személy közül egyik sem emelt panaszt a nyomozó tevékenységet folytató tisztnél a letartóztatás során elszenvedett rendőri bántalmazás miatt (a gyanúsítottak kihallgatása során bíróság által kirendelt védők és tolmácsok, a szemtanúk kihallgatásán tolmácsok voltak jelen).

A tíz személy őrizetbe vételekor a szükséges orvosi vizsgálatra is sor került, de a letartóztatással összefüggésbe hozható sérülések nem kerültek azonosításra. A kihallgatás, a biometrikus adatok rögzítése, az őrizetbe vétel és az orvosi vizsgálat során a letartóztatott személyek türelmesen és fegyelmezetten viselkedtek, így „kényszerítő intézkedések” alkalmazása az átadásukat követően nem vált szükségessé. Az érintett személyek letartóztatását felülvizsgálták, és rendőrségi jegyzőkönyv is készült. A Szegedi Fegyház és Börtön III. számú nagyfai objektumában rendőrségi beavatkozást végrehajtó személyek parancsnokának jelentése alapján a rendkívüli esemény megszüntetésére irányuló rendőrségi beavatkozás közben a beavatkozásban érintettekkel a külföldi állampolgárok jogszerű tartózkodását ellenőrző és közterület támogató osztály (MEKTO) személyzete semmilyen módon nem érintkezett. A zárka egységeket a büntetés-végrehajtási intézet személyzete utasította tolmács segítségével. A letartóztatási jegyzőkönyvek alapján a rendőrök 18 személy esetében alkalmaztak bilincset a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: a rendőrségről szóló törvény) 48. cikkének c) pontja értelmében; az érintettek nem szenvedtek sérülést, és nem kérték hozzátartozóik értesítését. A dokumentumok alapján az érintett felek az intézkedések vagy kényszerítő eszközök alkalmazása miatt nem emeltek panaszt. A kihallgatást megelőzően a gyanúsítottak orvosi vizsgálaton estek át, és a vonatkozó dokumentumok alapján sérülés vagy panasz nem fordult elő.

A CPT által jelzett bántalmazás miatt a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság büntető feljelentést tesz, és a rendelkezésre álló dokumentumokat a Központi Nyomozó Főügyészség illetékes szegedi regionális osztályához küldi el a leírt események kivizsgálása céljából. Szükséges megjegyezni, hogy a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság az illetékes ügyészségnél valamennyi olyan esetben büntető feljelentést tesz, ahol a fogvatartottak rendőri bántalmazásának gyanúja felmerül, de az idei évben minden bejelentés alaptalannak bizonyult.”

20. A CPT a tájékoztatást tudomásul veszi. Ugyanakkor aggodalmát fejezi ki, hogy a fenti állítólagos bántalmazás független, alapos és azonnali kivizsgálására a nagyfai büntetés-végrehajtási létesítményben történtek után csaknem két hónappal sem került sor.

A Bizottság arra kéri a magyar hatóságokat, hogy haladéktalanul tegyenek lépéseket a fenti eseményben érintett külföldi állampolgárokkal szemben a nagyfai börtönben, illetve a rendőri létesítményekbe történő átszállítást követően tanúsított rendőri bánásmód alapos és független kivizsgálása érdekében. A Bizottság továbbá részletes tájékoztatást kér az eseményekkel kapcsolatban megtett intézkedésekről (beleértve a bizonyítékok összegyűjtésére, így a kitoloncolandó esetleges áldozatok/szemtanúk vallomásainak rögzítésére irányuló intézkedéseket), valamint a vonatkozó vizsgálatok eredményeiről és a további intézkedésekről.

21. Általánosabban véve, a magyar hatóságok válasza alapján a tiltakozásban résztvevő és a más létesítményekbe átszállított 29 külföldi állampolgár közül nem mindenki esett át orvosi vizsgálaton a fenti eseményeket követően. **A CPT véleménye szerint erőszakos események bekövetkezése vagy erőszak alkalmazása esetén elengedhetetlen az alapos orvosi vizsgálat elvégzése valamennyi érintett őrizetes tekintetében.** Ez növeli az események kivizsgálásának eredményességét, ugyanakkor a rendőrségi/büntetés-végrehajtási tisztviselők számára is védelmet nyújt a megalapozatlan állításokkal szemben. A sérülésekről felvett jegyzőkönyvvel kapcsolatban a vonatkozó ajánlás a 48. bekezdésben található.

3. A fogvatartás körülményei

a. rendőrségi fogdák

22. A felkeresett létesítmények hagyományos rendőrségi fogdáiban a tárgyi feltételek összességében kielégítőek voltak.

23. A Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság fogdájában 25 zárka van¹⁷(egyenként kb. 10 m² alapterületű), míg a szegedi határrendészeti kirendeltség fogdájában egy (kb. 12 m² alapterületű) zárka¹⁸található. Valamennyi zárka megfelelően karbantartott és tiszta volt, természetes fényforrás és mesterséges világítás is rendelkezésre állt. Ezen kívül a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság létesítményében valamennyi zárka felszereléséhez két ágy, megfelelő ágynemű és mosdó is tartozott.

A határrendészeti kirendeltségen azonban a zárkában (egy mosdó kivételével) semmilyen berendezés nem volt. Bár az éjszakára bent tartott külföldi állampolgárok számára rendszerint matracot és takarót biztosítottak, komoly aggodalomra ad okot az a tény, hogy a látogatás előtt nem sokkal tizenegy külföldi állampolgárt zsúfoltak be a zárkába egy egész éjszakára. Az ilyen körülmények elfogadhatatlanok.

A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok intézkedjenek a szegedi határrendészeti kirendeltség fogdájának pihenésre alkalmas felszereléséről, valamint arról, hogy az éjszakára bent tartott őrizetesek mindegyike külön ágyat, tiszta matracot és ágyneműt kapjon. Elengedhetetlen a zárkában éjszakára elhelyezett személyek számának jelentős csökkentése; személyenként legalább 4 m² terület biztosítása javasolt.

¹⁷ Legfeljebb 48 óra időtartamú tartózkodás céljára.

¹⁸ Egy másik zárka, valamint egy korábban gyermekes családok elhelyezésére használt zárka a látogatás idején használaton kívül volt.

24. A Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság szegedi fogdájában két kisebb, fémráccsal ellátott külső helyiség volt. A létesítményben a küldöttség által meghallgatott külföldi állampolgárok ugyanakkor azt állították, hogy szabadtéri testmozgás nem állt rendelkezésre, illetve ilyen lehetőségről tudomásuk nem volt. A szegedi határrendészeti kirendeltség fogdájában testmozgásra alkalmas külső udvar nem volt.

A CPT ismételten azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok tegyenek lépéseket a 24 óra vagy hosszabb időtartamú rendőrségi őrizetben levő személyek napi szabadtéri testmozgásának biztosítása érdekében.

25. Szegeden a Kálvária sugárúti rendőrőrsön a letartóztatott személyek részére négy (20-35 m² közötti alapterületű) váró helyiség állt rendelkezésre.¹⁹ Valamennyi helyiség megfelelően karbantartott és tiszta volt mesterséges világítással.²⁰ Ugyanakkor vékony szivacs matrac és takaró kivételével pihenésre alkalmas tárgyakkal (pl. pad) a helyiségek nem voltak felszerelve. **A hiányosság pótlása érdekében megfelelő intézkedés szükséges.**

26. Mint a 15. bekezdésben említettük, a fogva tartott külföldi állampolgárok nagy számára tekintettel a szegedi határrendészeti kirendeltség létesítményében nemrég átmeneti helyiségeket alakítottak ki. Ebből a célból az udvaron öt konténert helyeztek el, illetve korábbi garázsépületeket alakítottak át fémrácsos elválasztással. A küldöttség azt a tájékoztatást kapta, hogy a külföldi állampolgárokat ezekben a helyiségekben legfeljebb 36 órán át tartották (ugyanakkor ld. a 29. bekezdést).

27. A konténerek (egyenként kb. 13 m²) megfelelő állapotban voltak, természetes és mesterséges fény, valamint fűtés is biztosított volt. Pihenésre alkalmas felszerelés azonban nem állt rendelkezésre, az éjszakára bent tartott külföldi állampolgároknak padlóra helyezett matracokon kellett aludniuk.

28. A korábbi garázsépületekben kialakított helyiségek ketrecszerű környezetet biztosítottak. A helyiségek alapterülete 25-55 m² közötti volt beton padlózattal, valamint a „családi szoba” (lásd lent) kivételével berendezés sem volt, csak egy-két keskeny pad (éjszakai tartózkodás esetén az őrizetesek matracot és takarót kaptak). Ezen kívül a külföldi állampolgárok részéről több panasz is érkezett – amiről a küldöttség is meggyőződhetett, – hogy a helyiségekben hideg volt (annak ellenére, hogy fűtéshez szükséges berendezés biztosított volt).

29. A fent említett „családi szoba” alapterülete kb. 36 m² volt, a berendezést hat ágy és hét földre helyezett matrac alkotta. Különösen aggodalmat keltő azonban, hogy a látogatás idején három nőt öt kisgyermekkel, valamint öt kamaszkorú fiút (közülük egy kísérő nélküli kiskorú, a többiek pedig kísérő nélküli kiskorúnak vallották magukat) tartottak fogva négy napja rendkívül zsúfolt körülmények között szabadtéri mozgás vagy zuhanyozási lehetőség biztosítása nélkül.

¹⁹ Legfeljebb 12 óra időtartamú tartózkodás céljára.

²⁰ Három helyiség az alagsorban volt természetes fényforrás nélkül.

A látogatás záró megbeszélésén a küldöttség az Egyezmény 8. cikkének 5. bekezdésére alapján tett azonnali észrevételében arra kérte a magyar hatóságokat, hogy haladéktalanul intézkedjenek az említett külföldi állampolgárok szegedi határrendészeti kirendeltségről történő átszállítása és megfelelő elhelyezése érdekében.

30. A magyar hatóságok a 2015. december 9-én kelt levélben arról tájékoztatták a Bizottságot, hogy a látogatás idején a kisgyermekes családokat az ilyen célra kijelölt helyiségben szállásolták el, amelynek mérete az ott tartózkodók számának megfelelő volt, több ágygal és matraccal ellátva. A szabadtéri testmozgás és a zuhanyozás lehetősége nem volt biztosított, mivel a rendőrörs nem minősül fogvatartási létesítménynek, a tartózkodás maximális időtartama pedig 24 óra, illetve különösen nagyszámú külföldi állampolgár őrizete esetén legfeljebb 36 óra.

Ez a válasz nem mérsékelte a Bizottság aggodalmát a gyermekes családok és a kísérő nélküli fiatalokúak ketrecszerű helyiségben való őrizetét illetően a szegedi határrendészeti kirendeltség létesítményében. A válasz alapján ráadásul arra lehet következtetni, hogy a magyar hatóságok nem tettek intézkedéseket a küldöttség azonnali észrevétele nyomán. A Bizottság ismét hangsúlyozni kívánja, hogy az ilyen létesítmények – az ott tartózkodó személyek jogállásától függetlenül – nem alkalmasak a gyermekes családok és a kísérő nélküli fiatalokúak éjszakai elhelyezése céljából.

31. **A Bizottság azt az ajánlást teszi, hogy a szegedi határrendészeti kirendeltség létesítményében a korábbi garázsépület további használatát a családok és/vagy kísérő nélküli fiatalokúak éjszakai fogva tartása céljából szüntessék meg; illetve bármely fogvatartott esetében 36 órát meghaladó tartózkodás céljából ne alkalmazzák (a szabadtéri testmozgásra vonatkozóan lásd a 24. bekezdésben foglalt ajánlást).**

A Bizottság javasolja továbbá, hogy a szegedi határrendészeti kirendeltség ideiglenes létesítményeiben, illetve más hasonló büntetés-végrehajtási létesítményekben a magyar hatóságok gondoskodjanak a következőkről:

- **a fogvatartás céljára használt helyiségek megfelelő fűtésének/szellőzésének és pihenésre alkalmas berendezésének biztosítása;**
- **éjszakai őrizet esetén megfelelő mozgástér rendelkezésre állása**
(lásd még a 23. bekezdésben foglalt ajánlást);
- **megfelelő tisztálkodási lehetőségek biztosítása.**

32. A szegedi határrendészeti kirendeltség létesítményének egyik korábbi garázsépületében két nőt más családhoz tartozó férfi őrizetessel tartottak egy helyiségben (bár a látogatás idején volt olyan helyiség, ahol senki sem tartózkodott). **A CPT hangsúlyozni kívánja, hogy elvi kérdésként a rendőrségi őrizetben levő nők nem rokon férfi őrizeteseiktől való elkülönített elhelyezését minden esetben biztosítani kell.**

b. bevándorlási és menekültügyi befogadóállomások

33. A tárgyi feltételek a különböző létesítményekben igen eltérőek voltak. Összességében elfogadható tárgyi feltételek a *békéscsabai menekülttáborban*, valamint a *kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai 2. sz. és Mártírok úti szálláshelyein* voltak tapasztalhatóak. E három létesítmény helyiségeiben általában elegendő mozgástér állt rendelkezésre (pl. legalább 12 m² két vagy három fő részére, illetve 26 m² hat személy részére). A békéscsabai és a Kárpát utcai 2. sz. szállás helyiségei általában igen jó állapotban voltak megfelelő higiéniai körülményekkel; a tartózkodásra kijelölt helyiségekben megfelelő szellőzés, valamint kielégítő természetes és mesterséges fényforrás is biztosított volt. A Mártírok úti szálláshelyen a szobákban (az ágyakon kívül) asztalok, székek és polcok is voltak.

Ugyanakkor a küldöttség a fenti létesítményekben néhány hiányosságot is tapasztalt. A Kárpát utcai 2. sz. szálláshelyen több zuhanyzó helyiség igen rossz állapotú és penészes volt, míg a Mártírok úti szálláson a mennyezet helyenként omladozott, nem volt megfelelő mesterséges világítás, több csatlakozó aljzat és vezeték lógott ki a falból. Békéscsabán a zuhanyzók többségében nem volt függöny, így a tisztálkodó helyiség többi részétől való megfelelő elválasztás sem volt biztosított.²¹ Ez különösen a családi szálláshelyen volt jellemző; az itt elhelyezett nők közül többen panaszkodtak a nem megfelelően elkülönített zuhanyzók miatt. Ezen kívül a kiépített padlófűtés ellenére a békéscsabai táborban több külföldi állampolgár említette, hogy a szobákban hideg volt, különösen az éjszakai órákban. Békéscsabán nem volt elegendő szék, polc és szekrény, míg a Kárpát utcai 2. sz. szálláshelyen ezek a berendezési tárgyak teljes mértékben hiányoztak.

A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a békéscsabai menekülttáborban, valamint a kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai 2. sz. és Mártírok úti szálláshelyein a fenti észrevételek figyelembevételével gondoskodjanak a megfelelő tárgyi feltételek biztosításáról. Különösen az alábbi intézkedések megtétele javasolt:

- **a szálláshelyek és a tisztálkodó helyiségek megfelelő állapotának és higiéniai körülményeinek biztosítása, megfelelő fűtés/szellőzés kialakítása;**
- **elkülönített zuhanyozási lehetőség biztosítása az őrizetben levő személyek számára;**
- **a helyiségek megfelelő berendezése (székek/padok, asztalok, polcok/szekrények).**

34. *A nagyfai börtönben* a bevándorlási őrizet céljára használt létesítményben a háló helyiségek átlagos alapterülete kb. 38 m² volt. Valamennyi háló helyiségben a megfelelő természetes és mesterséges világítás biztosított volt.

Ugyanakkor a körülmények zsúfoltak voltak, egy háló helyiségben akár tizenkét külföldi állampolgár is együtt tartózkodott (hat emeletes ágyon), az ágyakon kívül pedig más berendezési tárgy (asztal, szék, polc/szekrény) alig volt található. Ezen kívül a matracok vékonyak és piszkosak, a szobákban a hőmérséklet nagyon hideg volt. Összességében a tárgyi feltételek az objektumban bekövetkezett, 2015. október 23-án tetőző erőszakos események miatt rosszabbodtak (lásd 17. bekezdés). Lényegében valamennyi háló helyiség igen rossz állapotban volt (pl. törött bútorok, ajtók és ablakok). Emellett a falakból vízvezetékeket szakítottak ki, és két szárnyat elöntött a víz.

35. Továbbá a kiskunhalasi őrzött szállás *Kárpát utcai 1. sz. szálláshelyén* (egyedülálló férfiak tartózkodási helye) a tárgyi feltételek rendkívül rosszak voltak. Az egész létesítmény nagyon rossz állapotban volt, a higiéniai körülmények (beleértve a matracokat és az ágyneműt) elégtelenek voltak, a megfelelő fűtés és szellőzés sem volt biztosított. A közösségi tisztálkodó helyiségek különösen omladozók és piszkosak voltak, több WC eldugult vagy szivárgott, a zuhanyzók többsége megrongálódott. Emellett több helyiséget elöntött a víz, ami olykor a folyosókra is kiszivárgott.

A fogvatartási helyiségekben elegendő mozgástér állt rendelkezésre (pl. 10 m² két fő részére, vagy 40 m² terület nyolc személy részére). Ugyanakkor több szobában az ágyakon kívül nem volt más berendezés, a bútorokkal felszerelt helyiségekben pedig több berendezési tárgy is törött volt. Emellett több szoba ajtaja hiányzott, amit takarókkal igyekeztek pótolni.

²¹ Békéscsabán a tisztálkodó helyiségek (WC, zuhanyzó és mosdó) a folyosón voltak elhelyezve; a Kárpát utcai 2. sz. szálláshelyen a szobákban teljesen elválasztott mellékhelyiség és mosdó, a folyosókon pedig zuhanyzó helyiségek voltak kialakítva.

36. A nagyfai objektum, valamint a kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai 1. sz. szálláshelyének esetében, amennyiben ezeket továbbra is fogvatartási létesítményként kívánják használni, a CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok a fenti észrevételek figyelembevételével végezzenek teljes felújítást mindkét létesítményben.

37. A kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai 1. sz. szálláshelyén továbbá a küldöttség sok panaszt hallott a létesítményben biztosított ivóvíz minőségére vonatkozóan. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a Kárpát utcai 1. sz. szálláshelyen gondoskodjanak a megfelelő minőségű ivóvíz biztosításáról.**

38. Több felkeresett létesítményben a külföldi állampolgárok, köztük gyermekek nem rendelkeztek megfelelő lábbelivel és meleg ruházattal; többeknél csak az utazás során használt rövid ujjú felső és szandál volt, kabát pedig csak néhányuknál. A létesítmény személyzete arról biztosította a küldöttséget, hogy ezt a hiányosságot napokon belül, a téli időszak beállta előtt pótolják.

A 2015. december 9-én kelt levélben a magyar hatóságok megerősítették, hogy az érintett létesítményekben a szükséges ruházat és lábbeli beszerzésre került részben jótékonyági szervezetektől, és a külföldi állampolgárokat ezekkel szükség szerint ellátták. A CPT a fejleményekről örömmel értesült.

39. A küldöttség általában kedvező tapasztalatokat szerzett a külföldi állampolgárok *békéscsabai menekülttáborban* biztosított tevékenységeit illetően. Napközben a „nyitott rendszer” keretében valamennyi külföldi állampolgár szabadon mozoghatott a fogvatartás céljára használt területen és a hozzá tartozó szabadtéri testmozgást biztosító udvaron (ahol kosárlabda pálya is volt).²² Ezen kívül a közösségi helyiségekben TV és asztalitenisz, valamint tornaterem és imaszoba is rendelkezésre állt. A külföldi állampolgárok szervezett tevékenységet is végezhetek (pl. nyelvi és művészeti foglalkozások, sporttevékenységek, stb.), illetve egy kisebb könyvtárban angol nyelvű könyvek is voltak. Ugyanakkor az említett tevékenységekben a fogvatartottak csak korlátozott számban vehettek részt.

40. A kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai 2. sz. (családi) szálláshelyén a külföldi állampolgárokat szintén nyitott rendszerben tartották fogva; napközben egy közösségi szoba és egy külső kerthelyiség állt rendelkezésre. Ugyanakkor sajnálatos, hogy a külföldi állampolgárok számára szervezett tevékenységet (a gyermekekre vonatkozóan lásd a 44. bekezdést), illetve olvasnivalót nem biztosítottak.

41. A kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai 1. sz. és Mártírok úti szálláshelyein, valamint a nagyfai börtönben a külföldi állampolgárok napközben szabadon mozoghattak a fogvatartási helyiségekben. A felkeresett létesítményekben TV készülék is volt.

²² Éjszaka az őrizetesk kötelezően a szobáikban tartózkodtak.

Ugyanakkor a fenti létesítményekben sporttevékenység vagy egyéb rekreációs tevékenység alig állt rendelkezésre, a fogvatartottak számára társasjátékokat vagy olvasnivalót sem biztosítottak. A nagyfai objektumban a vezetőség a küldöttséget arról tájékoztatta, hogy bizonyos tevékenységek, például asztalitenisz vagy asztali futball korábban rendelkezésre állt, ám ezeket az őrizetben levők többször is megrongálták, így végül a pótlásukról már nem gondoskodtak.

A szabadtéri testmozgást illetően a külföldi állampolgárok számára jogszabály biztosítja a napi legalább egy óra szabadtéri tartózkodás lehetőségét. Ennek ellenére a küldöttség több esetben azt hallotta a kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai 1. sz. (egyedülálló férfi őrizetese) és Mártírok úti szálláshelyein tartózkodó külföldi állampolgároktól, hogy a szabadtéri testmozgás nem volt minden nap biztosított, illetve amikor kimehettek, a kinti tartózkodás időtartama egy óránál gyakran lényegesen kevesebb volt. Néhány külföldi állampolgár (különösen a Mártírok úti szálláshelyen) azt állította, hogy több mint egy hétig nem mehetek szabad levegőre, illetve egy kerekesszékes személy, akit a második emeleten helyeztek el, arról számolt be, hogy közel egy hónapig nem vehetett részt szabadtéri tevékenységben.

A fentiekre tekintettel a küldöttség a látogatás végén az Egyezmény 8. cikkének 5. bekezdése értelmében azonnali észrevételt tett (ld. 9. bekezdést), és arra kérte a magyar hatóságokat, hogy tegyenek azonnali intézkedést a kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai 1. sz. és Mártírok úti szálláshelyein tartózkodó külföldi állampolgárok napi legalább egy óra időtartamú szabadtéri testmozgásának biztosítása érdekében.

A 2015. december 9-én kelt levélben a magyar hatóságok megerősítették, hogy a kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai 1. sz. és Mártírok úti szálláshelyein tartózkodó valamennyi külföldi állampolgár számára biztosították a legalább egy óra szabadtéri testmozgást (labdajátékokkal együtt), és a létesítményekben a lehetőségekhez mérten igyekeznek ennél hosszabb időtartamú szabadtéri tartózkodást is biztosítani. A CPT a fejleményekről örömmel értesült.

42. A Bizottság azt az ajánlást teszi a magyar hatóságoknak, hogy gondoskodjanak a külföldi állampolgárok rendszeres tevékenységeinek biztosításáról a bevándorlási és a menekültügyi fogvatartási létesítményekben egyaránt, beleértve a napi egy óra (de lehetőség szerint lényegesen hosszabb időtartamú) szabadtéri testmozgást²³televízió és egyéb rekreációs tevékenységek (pl. társasjáték, asztalitenisz, sporttevékenységek, stb.), valamint a gyakoribb idegen nyelveken elérhető olvasnivalók rendelkezésre állása mellett. A külföldi állampolgárok hosszabb idejű őrizete esetén arányosan több tevékenység biztosítása lenne szükséges.

Intézkedés szükséges továbbá annak érdekében is, hogy a mozgásukban korlátozott külföldi állampolgárok a szabadtéri tartózkodás lehetőségének tényleges kihasználásához megfelelő segítségben részesüljenek.

43. A küldöttség észrevétele alapján a Mártírok úti szálláshely külső udvarán a kedvezőtlen időjárás elleni védelem vagy pihenésre alkalmas felszerelés nem volt biztosított. A hiányosságok pótlása érdekében intézkedés javasolt.

44. Amint a 15. bekezdésben említettük, gyermekes családokat a békéscsabai menekülttáborban és a kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai 2. sz. szálláshelyén tartottak őrizetben (elméletileg legfeljebb egy hónapig).

²³ A CPT véleménye szerint a bevándorlási és a menekültügyi őrizet során a szabadtéri testmozgás lehetőségét napközben elvileg folyamatosan kellene biztosítani.

Aggodalomra ad okot az a tény, hogy az említett létesítményekben szinte semmilyen intézkedés nem történt a fiatal gyermekek szükségleteinek biztosítása érdekében. Bár a Kárpát utcai 2. sz. szálláshelyen volt szabadtéri játszótér, a békéscsabai táborban ilyen létesítmény nem volt, és a megkérdezett családok tudomása szerint a gyermekek számára szervezett tevékenységek sem álltak rendelkezésre.

Ezen kívül a kiskunhalasi létesítményben levő kisgyermekes nők közül többen arról számoltak be, hogy a Magyarországra velük együtt érkező férjeiket a családtól elválasztva külön helyen tartották őrizetben. A nők és a gyermekek a családfővel állítólag nem tarthattak kapcsolatot.

Ezzel kapcsolatban a CPT úgy véli, hogy alapelveként a fiatalok szülei nélkül való elhelyezésére csak végső esetben kerülhet sor, illetve amennyiben az ilyen elhelyezés kivételes esetekben elkerülhetetlen, azt a lehető legrövidebb időtartamra szükséges korlátozni, a gyermekek megfelelő gondozásának biztosítása mellett. Lehetőség szerint gondoskodni kell arról, hogy a gyermekeket az elhelyezés során a szüleiktől ne válasszák el, illetve a családokat ne szakítsák szét. **A CPT azt az ajánlást teszi a magyar hatóságoknak, hogy ezek az elvek a gyakorlatban hatékonyan kerüljenek alkalmazásra. Azonnali intézkedés szükséges továbbá a békéscsabai menekülttábor és a kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai 2. sz. szálláshelyén tartózkodó fiatal gyermekek megfelelő ellátása és a gyermekek életkorának megfelelő tevékenységek biztosítása érdekében.**

c. tranzitónák

45. A küldöttség által felkeresett röszkei és tompai tranzitónákat magyar területen, a hivatalos szerb határtól néhány méterrel beljebb helyezték el a magyar-szerb határt lezáró határkerítést is magában foglalva. A határ felőli oldalon a zóna területét egy konténersor határolta, amelynek tetején valamennyi oldalon pengés dróttekercs volt, míg a zóna három másik oldalát 3,5 méter magas dróthálóból készült kerítéssel zárták le. Különböző konténerekben irodákat, váró helyiségeket, étkezőt, tisztálkodásra alkalmas helyiségeket (benne WC, mosdó, zuhany, melegvizet tartályt)²⁴ alakítottak ki, a külföldi állampolgárok elhelyezésére kb. tíz konténer szolgált.

A tranzitóna valamennyi oldalán Szerbia felé vezető, zárt forgókapu volt elhelyezve. A látogatás idején szolgálatban levő személyzet azonban arról tájékoztatott, hogy ezeket a kapukat egyáltalán nem használták. Ezek helyett a külföldi állampolgárok a tranzitónába be, illetve onnan ki Szerbia felé az első konténer hátulján elhelyezett ajtón keresztül közlekedhettek.²⁵ A biztonsági kamerával folyamatosan megfigyelt ajtó zárva volt.

46. A lakókonténerek alapterülete egyenként kb. 13 m² volt, mindegyikben 2-5 ágyat helyeztek el tiszta matraccal, párnával és ágyneművel együtt. A konténerek tiszták voltak, természetes és mesterséges fény, valamint elektromos fűtés is biztosított volt.

A két felkeresett tranzitónában a létesítmény többi részétől kerítéssel elválasztott, konténerek előtti keskeny, kijelölt területet a külföldi állampolgárok napközben korlátozás nélkül használhatták.

²⁴ A tisztálkodó helyiségek megfelelő állapotban voltak, külön észrevétel nem szükséges.

²⁵ A lakókonténerek előtti védett területről ez az ajtó nem volt megközelíthető.

A küldöttség megállapítása alapján a külföldi állampolgárokat általában csak rövidebb ideig (legfeljebb 13 óráig), éjszakára pedig a legritkább esetben tartották a tranzitónákban. Ugyanakkor a külföldi állampolgárok hosszabb időtartamú tartózkodása esetén a lakókonténerek maximális kapacitásának csökkentésére és néhány alapvető berendezési tárgy biztosítására lett volna szükség.²⁶

4. A bevándorlási és menekültügyi őrizet során biztosított egészségügyi ellátás

47. A CPT tudomásul veszi a magyar hatóságok erőfeszítéseit a békéscsabai menekülttáborban, a kiskunhalasi őrzött szálláson és a nagyfai büntetés-végrehajtási objektumban tartózkodó külföldi állampolgárok egészségügyi ellátásának biztosítása tekintetében. A küldöttség az egészségügyi létesítményekre és a külföldi állampolgárok számára nyújtott általános egészségügyi ellátásra vonatkozóan összességében kedvező tapasztalatokat szerzett.

A békéscsabai menekülttábor egészségügyi személyzetét három részmunkaidős orvos és hat teljes munkaidőben dolgozó nővér alkotta. Hétköznapokon egy orvos és legalább két nővér teljesített szolgálatot, éjszakánként és a hétvégéken egy nővér tartózkodott a létesítményben, egy orvos pedig ügyeletben volt.

A kiskunhalasi őrzött szállás egészségügyi személyzete – egy teljes munkaidőben dolgozó orvos és nyolc²⁷ szintén teljes munkaidőben dolgozó nővér – a Mártírok úti központi létesítményben volt elhelyezve. A nővérek mindhárom létesítményt naponta háromszor keresték fel, amikor gyógyszereket osztottak szét. A nővéri ellátás a hét minden napján biztosított volt.

A nagyfai büntetés-végrehajtási létesítményben²⁸a kihelyezett egészségügyi ellátást hétköznap munkaidőben három teljes munkaidejű orvos és három-négy nővér biztosította. A létesítmény vezetőségétől kapott tájékoztatás szerint egy orvos és legalább egy nővér folyamatosan szolgálatban volt.

48. A CPT üdvözli azt a tényt, hogy a három felkeresett létesítményben az újonnan érkező külföldi állampolgárok rendszerint 24 órán belül orvos vagy nővér által végzett egészségügyi vizsgálaton esetek át. A vizsgálat részét általános fizikai vizsgálat, a kórtörténet felvétele, az esetleges fertőző betegségekre vonatkozó kérdések, valamint az esetleges testi sérülések vizsgálata képezte.

Egészségügyi nyilvántartást minden külföldi állampolgár esetében külön vezettek. A feljegyzések ugyanakkor többnyire igen felületesek és nem kellően részletesek voltak, különösen a sérülések tekintetében. A küldöttség számára az sem volt teljesen egyértelmű, hogy a létesítmények vezetői vagy az illetékes hatóságok az állítólagos rossz bánásmódról vagy a vonatkozó sérülésekről milyen mértékben kaptak tájékoztatást.

²⁶ Mint a 15. bekezdésben jeleztük, a külföldi állampolgárok a tranzitónákban legfeljebb négy hétig tarthatók.

²⁷ A látogatás idején közülük ketten szülési szabadságon voltak.

²⁸ Az objektum egyik részlegében fekvőbeteg-ellátás is biztosított volt.

A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a hatóságok tegyék meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy Magyarországon valamennyi bevándorlási és menekültügyi fogvatartási létesítményben a külföldi állampolgárok (akár újonnan érkezett, akár nem) esetében az elvégzett orvosi vizsgálatok feljegyzései tartalmazzák a következőket: i) alapos egészségügyi vizsgálat teljeskörű, objektív észrevételei (a traumás sérüléseket feltüntető ábrával alátámasztva), ii) az érintett személyek egészségügyi vizsgálatokkal kapcsolatos, vonatkozó megjegyzései (beleértve az érintettek egészségügyi állapotának leírását és az esetleges bántalmazásra vonatkozó állításokat), iii) a fenti i) és ii) pontok figyelembevételével rögzített orvosi észrevételek, jelezve az esetleges állítások és az objektív egészségügyi vizsgálatok eredményei között fellelhető összefüggéseket. Az egyes vizsgálatok eredményeit a fenti nyilatkozatokkal és észrevételekkel együtt a külföldi állampolgár és jogi képviselője rendelkezésére kell bocsátani.

A hatóságok gondoskodjanak továbbá arról, hogy amennyiben a nyilvántartásba vett sérülések az érintett külföldi állampolgár bántalmazásra vonatkozó állításaival összefüggésbe hozhatók (illetve ilyen állítás hiányában egyértelműen bántalmazásra utalnak), a feljegyzéseket – az érintett személy vonatkozó szándékától függetlenül – szisztematikus módon az illetékes ügyész rendelkezésére kell bocsátani.

49. A kiskunhalasi és a nagyfai létesítményekben az orvosi vizsgálatok során tolmács szükség szerint rendelkezésre állt. Ugyanakkor a küldöttség számára nem volt egyértelmű, hogy a békéscsabai létesítményben milyen mértékben volt biztosított a tolmács jelenléte az orvosi vizsgálatoknál. **A CPT ezzel kapcsolatban további tájékoztatást kér.**

50. A küldöttség megállapítása alapján a külső vagy szerződéses alapon nyújtott szakellátás a felkeresett létesítményekben szükség szerint rendelkezésre állt.

Ugyanakkor pszichiátriai és pszichológiai szakellátás a felkeresett létesítményekben nem, vagy csak elégtelen mértékben állt rendelkezésre. Ez a helyzet azért is aggodalmat keltő, mert a külföldi állampolgárok (különösen a gyermekek) közül a Magyarországra érkezést megelőzően többen éltek át traumatikus helyzeteket, míg másokra az esetleges kitoloncolás miatt nehezedhet pszichés nyomás.

Bár a kiskunhalasi létesítményben korábban már történtek intézkedések önkéntes pszichológusi szolgáltatás biztosítására, ezek nemrég beszüntetésre kerültek. A többi felkeresett létesítményben pszichológiai szakellátás nyilvánvalóan nem állt rendelkezésre. A pszichiátriai szakellátást illetően az önkéntes szolgáltatás Kiskunhalason szintén nemrég szűnt meg, így ilyen szakellátás a létesítményben fogvatartottak számára nem állt rendelkezésre. A küldöttséget azonban a hatóságok arról tájékoztatták, hogy a békéscsabai és a nagyfai létesítményben pszichiátriai szakorvos szükség szerint hívható volt.

A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok tegyék meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy a bevándorlási és a menekültügyi központokban a rendszeres pszichológusi szakellátás, illetve szükség szerint pszichiátriai szakellátás és támogatás a külföldi állampolgárok számára biztosított legyen. A pszichológusok részéről az egészségügyi ellátó személyzettel való szoros együttműködés is szükséges.

51. A kiskunhalasi őrzött szállás Kárpát utcai 2. sz. szálláshelyén a küldöttség egy héthónapos terhes nővel találkozott, aki vérképzőszervi betegségben szenvedett, és akinél veszélyeztetett terhességet állapítottak meg. A látogatás idején ágyhoz kötött volt, rendkívül gyengén és rosszul érezte magát.

Bár a küldöttség elismeri az egészségügyi személyzet erőfeszítéseit a látogatást megelőző hetekben, amikor a nőt heti öt alkalommal szakorvosi vizsgálatra kórházba utalták, a küldöttség határozott benyomása²⁹ alapján a kiskunhalasi létesítmény fogvatartási körülményei a nő állapotának nem feleltek meg. Ezért a 9. bekezdésben említettek szerint a küldöttség a látogatás végén, az Egyezmény 8. cikkének 5. bekezdése alapján azonnali észrevételt tett, arra kérve a magyar hatóságokat, hogy tegyenek sürgős intézkedést az érintett nő megfelelő környezetben való ellátása érdekében, a férjével történő rendszeres kapcsolattartás biztosítása mellett.

A 2015. december 9-én kelt levélben a magyar hatóságok arról tájékoztatták a Bizottságot, hogy a küldöttség látogatása után nem sokkal a nőt ismét kórházba utalták, ahol két napig tartózkodott. A kiskunhalasi szállásra visszatérve további három napot töltött „panaszmenetesen” a létesítményben, ezt követően nyitott befogadó állomásra helyezték át.

A Bizottság üdvözi a magyar hatóságok azonnali válaszlépését a küldöttség helyszíni észrevétele nyomán.

52. A felkeresett létesítményekben az egészségügyi adatok bizalmas kezelése általában biztosított volt. Aggodalomra ad okot azonban az a körülmény, hogy az orvosi vizsgálatok alatt a fogvatartási létesítmények személyzete rendszerint a vizsgálati szobában vagy a nyitott ajtó előtt, hallótávolságon belül tartózkodott, különösen a kiskunhalasi őrzött szálláson és a nagyfai büntetés-végrehajtási objektumban.

A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok tegyék meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy a bevándorlási és a menekültügyi központokban az orvosi vizsgálatokra valamennyi esetben a létesítmény személyzete által nem hallható és látható módon kerüljön sor, kivéve, ha a vizsgálatot végző orvos kivételes esetben másként rendelkezik.

5. Biztosítékok

a. bántalmazás elleni alapvető biztosítékok a rendőrségi őrizet során

53. Az idegenrendészeti jogszabályok értelmében szabadságuktól megfosztott külföldi állampolgárok esetében – függetlenül attól hogy (határsértéssel kapcsolatos) bűncselekmény elkövetésének gyanúja fennáll-e – a rossz bánásmód elleni alapvető biztosítékok meglétét (nevezetesen a hozzátartozó vagy más személy értesítésének joga, valamint az ügyvédi és orvosi konzultáció joga) már a szabadságvesztés kezdetétől biztosítani szükséges. Az érintett külföldi állampolgárokat továbbá a vonatkozó jogaikról és az alkalmazandó eljárásról számukra érthető nyelven haladéktalanul tájékoztatni kell.

54. Az őrizetbe vételt követő értesítési jogot illetően a küldöttség által megkérdezett külföldi állampolgárok többsége arról számolt be, hogy a rendőrségi őrizet alatt ezen jogot nem gyakorolhatták. A vonatkozó lehetőségről az érintett külföldi állampolgárokat rendszerint a bevándorlási vagy menekültügyi létesítményekbe szállításkor, több nappal a tényleges elfogást követően tájékoztatták (lásd még 70. bekezdést).

²⁹ Különösen a küldöttség orvosával folytatott beszélgetés és az egészségügyi nyilvántartás alapján.

55. Továbbá a küldöttség által meghallgatott külföldi állampolgárok közül többen nem voltak tisztában az ügyvédhez való jog gyakorlásának lehetőségével, a hivatalból, *ex officio* kirendelt ügyvédről nem is beszélve. Néhány külföldi állampolgár arról számolt be, hogy a rendőrtisztek elmondása szerint ilyen jog Magyarországon nem létezik. Továbbá azon külföldi állampolgárok közül, akikhez *ex officio* ügyvédet rendeltek ki, többen arról panaszkodtak, hogy a rendőrségi kihallgatás vagy a bírósági meghallgatás előtt az ügyvéddel való konzultációra nem volt lehetőség, illetve hogy a meghallgatások során az ügyvéd teljes mértékben passzív magatartást tanúsított. Ezzel összefüggésben szintén említésre méltó, hogy több külföldi állampolgár állítása szerint nem volt egyértelmű tudomásuk az ügyvéd kirendeléséről, mivel a hivatalos eljárás alatt egy számukra ismeretlen személy is jelen volt, aki azonban nem beszélt velük, illetve az érdekükben nem szólalt fel.

56. Pozitív fejleményként – a küldöttség megállapítása alapján – a külföldi állampolgárok a rendőrségi őrizet alatt szükség esetén azonnal orvosi segítségben részesültek. E tekintetben a CPT üdvözli azt a tényt, hogy a szegedi határrendészeti kirendeltségen, valamint a csongrád megyei rendőrségi fogvatartási létesítményben orvosi rendelőt alakítottak ki – a szegedi határrendészeti kirendeltség esetében a Magyar Vöröskereszt közreműködésével, – ahol az őrizetben levő személyek a szükséges ellátásban részesülhettek. Ugyanakkor sajnálatos, hogy a külföldi állampolgárok sok esetben nem kaptak egyértelmű tájékoztatást az orvoshihoz való jogot illetően.³⁰

57. **A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok tegyék meg a szükséges lépéseket annak biztosítása érdekében, hogy – a bármilyen okból – rendőrségi őrizetben levő külföldi állampolgárok számára a hozzátartozó vagy más személy értesítésének joga, az ügyvédhez való jog (beleértve az ingyenes jogi segítségnyújtás keretében külföldi állampolgárok számára biztosított ügyvédi jelenlétet), valamint az orvoshihoz való jog a szabadságvesztés kezdetétől ténylegesen rendelkezésre álljon (azaz attól a pillanattól fogva, amikor az érintett személy rendőrségi őrizetét elrendelik).**

Továbbá a fenti 55. bekezdésben foglalt megjegyzésre tekintettel – az ügyvédi kamarával konzultálva – tegyék meg a szükséges intézkedéseket a hatékony jogi segítségnyújtás biztosítása érdekében a rendőrségi őrizet teljes időtartama alatt.

58. A fogva tartott személyek jogait érintő tájékoztatás tekintetében a CPT számára örömdetes, hogy a felkeresett rendőrségi létesítményekben a különféle tájékoztató anyagok több nyelven is rendelkezésre álltak például a fogvatartottak jogai és kötelezettségei, a határkerítéssel kapcsolatos bűncselekmények, a menekültügyi eljárás, stb. vonatkozásában.

A küldöttség által megkérdezett külföldi állampolgárok többsége azonban azt állította, hogy az elfogásuk pillanatában a rendőrség a vonatkozó jogaikról nem adott tájékoztatást (számukra érthető nyelven különösen nem), valamint az országba lépést követően valamennyi kapott dokumentum magyar nyelvű volt.

³⁰ A bevándorlási és a menekültügyi fogvatartási létesítményekben nyújtott egészségügyi ellátást illetően lásd a 47-52. bekezdéseket.

A CPT azt az ajánlást teszi a magyar hatóságok részére, hogy tegyék meg a szükséges intézkedéseket a külföldi állampolgárok egyértelmű, számukra érthető nyelven történő haladéktalan tájékoztatása érdekében a vonatkozó jogait és az alkalmazandó eljárást illetően valamennyi büntetés-végrehajtási létesítményben. Ennek érdekében gondoskodjanak a bevándorlási őrizetben levő személyek számára a szükséges információt tartalmazó, fenti dokumentumok szisztematikus átadásáról (amelynek egy példányát meg is tarthatják). Az érintett személy pedig igazolja, hogy a megillető jogairól számára érthető nyelven tájékoztatást kapott.

59. A CPT elismeri a magyar hatóságok erőfeszítéseit annak érdekében, hogy a külföldi állampolgárok számára a tolmácsolás biztosított legyen. A rendőrségi kihallgatás, a BÁH és a bíróság előtti hivatalos eljárás alatt, valamint a különböző fogvatartási létesítményekben a tolmácsolás elméletileg szükség szerint biztosított volt. A tolmácsolást személyes jelenléttel vagy audiovizuális eszköz segítségével biztosították.

Ugyanakkor több külföldi állampolgár (a kísérő nélküli fiatakorúakat is beleértve) panaszkodott a tolmácsolás minősége miatt, különösen pedig azért, mert olyan magyar nyelvű dokumentumokat kellett aláírniuk, amelyek tartalmát – fordítás hiányában – nem ismerhették.

A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok tegyék meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy rendőrség által őrizetbe vett külföldi állampolgároknak ne kelljen számukra nem érthető dokumentumokat aláírni, a személyüket érintő hivatalos határozatokról pedig számukra érthető nyelven írásbeli fordítást kapjanak, beleértve a határozat elleni fellebbezés módjára és határidejére vonatkozó tájékoztatást is.

60. Mint a 15. bekezdésben jeleztük, a szegedi határrendészeti kirendeltség fogvatartási létesítményében a küldöttség öt kamaszkorú fiúval találkozott, akiket négy napja tartottak őrizetben. Közülük egy kísérő nélküli fiatakorú volt, a többiek pedig kísérő nélküli fiatakorúnak vallották magukat. Aggodalmat keltő, hogy állításuk szerint két fiatal mellé nem rendeltek ki ügyvédet, és a rendőrségi kihallgatás során semmilyen jogi támogatásban nem részesültek.

A CPT azt az ajánlást teszi a magyar hatóságok részére, hogy gondoskodjanak a szabadságuktól bármilyen okból megfosztott kiskorú külföldi állampolgárok azonnali ingyenes jogi segítségnyújtásának biztosításáról. Továbbá a magukat kiskorúnak valló személyeket – kivéve, ha az állítás nyilvánvalóan alaptalan – ellenkező bizonyításig kiskorúként kell kezelni.

b. jogi biztosítékok a bevándorlási és a menekültügyi őrizet során

61. Mint a 12. bekezdésben említettük, a kezdetben BÁH által elrendelt bevándorlási és menekültügyi őrizet 72 óra elteltével, majd ezt követően harminc naponként automatikusan bírósági felülvizsgálat tárgyát képezi. A látogatás során megállapítást nyert, hogy a határidők a gyakorlatban betartásra kerültek, és a fogva tartott személyek a bíróság előtt megjelentek. Ez örvendetes tény.

62. Pozitív körülmény, hogy a bevándorlási/menekültügyi őrizetben levő személyek napirendjére, alapvető jogaira és kötelezettségeire vonatkozó tájékoztató anyag és/vagy házirend – a panasztétel jogát is beleértve – több idegen nyelven is rendelkezésre állt a békéscsabai, a kiskunhalasi és a nagyfai létesítményekben. Békéscsabán a házirendet az étkező külső falán is elhelyezték.

A látogatás során megkérdezett külföldi állampolgárok közül azonban többen állították, hogy a létesítménybe érkezéskor a jogaikra és kötelezettségeikre vonatkozó tájékoztatásban számukra érthető nyelven nem részesültek (sem szóban, sem írásban), és olyan dokumentumokat kellett aláírniuk, amelyek számukra érthetetlenek voltak. Nem volt egyértelmű például az sem, hogy panaszt kinél és milyen módon nyújthatnak be. A küldöttség a fogva tartott külföldi állampolgárok személyes aktáinak vizsgálata alapján megállapította, hogy az érintett külföldi állampolgárok részére nyújtott tájékoztatás másolatát néhány akta tartalmazta. Azonban ezek mindegyike magyar nyelvű volt, és csak néhány esetben szerepelt a külföldi állampolgár aláírása mellett tolmács aláírása is.

Az 58. bekezdésben tett ajánlást a bevándorlási/menekültügyi őrizetben levő külföldi állampolgárok esetében is alkalmazni kell. Továbbá a bevándorlási/menekültügyi őrizetben levő külföldi állampolgárokat ne kötelezzék olyan dokumentumok aláírására, amelyek számukra nem érthetők.

63. A vonatkozó jogszabály³¹biztosítja a külföldi állampolgárok ügyvédi képviselőjének jogát (szükség esetén akár ingyenes jogsegély formájában), valamint a civil szervezetek által biztosított jogi segítségnyújtást. A hatóságoktól kapott tájékoztatás szerint intézkedés történt annak érdekében, hogy egyes civil szervezetek a bevándorlási/menekültügyi létesítményeket felkeressék, és a külföldi állampolgárokat segítségnyújtásban részesítsék. A látogatás során megkérdezett külföldi állampolgárok közül azonban többeknek nem volt tudomása ilyen lehetőségről.

Ezzel összefüggésben megjegyzendő, hogy a felkeresett létesítmények többségében a szabadságuktól megfosztott külföldi állampolgárok számára a legnagyobb nehézséget a jogállásukra, az alkalmazandó eljárás további részleteire, valamint a fogvatartás időtartamára vonatkozó tájékoztatás hiánya jelentette. E tekintetben a helyzet a békéscsabai létesítményben volt a legkedvezőbb, ahol a BÁH minden hétköznap nyitva tartó információs irodájában a menedékkérők naprakész tájékoztatásban részesülhettek.

A CPT azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok tegyék meg a szükséges intézkedéseket a bevándorlási/menekültügyi őrizetesek jogi segítségnyújtásra vonatkozó egyértelmű tájékoztatása érdekében az érintettek jogállását és az alkalmazandó eljárást érintő teljes körű tájékoztatás mellett.

c. a külföldi állampolgárok *visszaküldése* elleni biztosítékok

64. A kínzás, az embertelen vagy megalázó bánásmód és a büntetés tilalma azt is magában foglalja, hogy senki sem küldhető vissza olyan országba, ahol az érintett személlyel szemben alapos okkal feltételezhető a kínzás vagy bántalmazás tényleges kockázatának fennállása. A visszaküldés tilalmának elvéről a menekültügyi törvény 45. cikke, valamint az idegenrendészeti törvény 51. és 52. cikke³²határozott rendelkezéseket tartalmaz.

³¹ Lásd a 2007. évi menekültügyi törvény 37 (3) pontját, valamint a 2007. évi idegenrendészeti törvény 59 (4), 92/A és 92/B pontját.

³² Adminisztratív és bírósági kiutasítás tekintetében egyaránt.

Nyilvánvaló, hogy a külföldi állampolgárok számára biztosítani kell az olyan menekültügyi eljárást, amely tényleges lehetőséget kínál az érintettek ügyének előterjesztésére, és amelynek során az eljárás bizalmas jellege, valamint a másik országok emberi jogi helyzetének objektív és független elbírálása is biztosított. Az eljárás során biztosítani kell a bántalmazás kockázatának egyedi megvizsgálását az érintett személy származási országba vagy harmadik országba történő kitoloncolása esetén.

65. Ezzel kapcsolatban a CPT megjegyzi, hogy a 3. bekezdésben hivatkozott jogszabályi módosítások két új menekültügyi eljárást vezettek be (gyorsított eljárás és határ menti eljárás),³³ amelyek eljárási határideje a „standard” menekültügyi eljáráshoz képest lényegesen rövidebb. A *gyorsított eljárás*³⁴ keretében a menedékjogi kérelem ügyében az elsőfokú határozatot a BÁH 15 napon belül köteles meghozni; a BÁH döntése ellen a bírósághoz hét napon belül nyújtható be fellebbezés, amelyről a bíróság nyolc napon belül köteles határozatot hozni.

A különleges elbánást igénylő menedékkérők,³⁵ például kísérő nélküli fiatalkorúak, időskorúak, fogyatékkal élők vagy terhes nők kivételével a tranzitónában benyújtott menedékkérelmeket *határ menti eljárás* keretében vizsgálják meg, amelynek során a BÁH csak a kérelem megengedhetőségét vizsgálja, a vonatkozó döntést pedig nyolc napon belül kell meghozni.³⁶ A fellebbezés benyújtására és a bírósági felülvizsgálatra vonatkozó határidők megegyeznek a gyorsított eljárásnál alkalmazott határidőkkel. A bíróság határozatát azonban a bírósági titkár³⁷ is meghozhatja, a (tranzitónában tartózkodó) kérelmező személyes meghallgatása pedig audiovizuális eszköz segítségével táveljárás keretében is lefolytatható.

A gyorsított eljárás és a határ menti eljárás keretében, amennyiben a hatóságok úgy vélik, hogy az adott esetben a biztonságos harmadik ország elve alkalmazható, erről a BÁH a kérelmezőt tájékoztatja, aki három napon belül nyilatkozhat, hogy esetében az adott ország miért nem minősül biztonságos országnak.

A kérelmező bíróság előtti személyes meghallgatását mindkét eljárás keretében csak „szükség esetén” rendelik el, valamint a BÁH adminisztratív határozatával szembeni fellebbezésnek elméletileg felfüggesztő hatálya nincs.³⁸ Továbbá az újabb tények vagy bizonyítékok előterjesztése a bíróság előtti eljárásban nem lehetséges.

³³ A standard menekültügyi eljárás keretében a menedékjogi kérelemre vonatkozó döntést a BÁH 60 napon belül köteles meghozni; az adminisztratív döntés ellen a bírósághoz nyolc napon belül nyújtható be fellebbezés, amelyről a bíróság 60 napon belül köteles határozatot hozni.

³⁴ A gyorsított eljárás keretében elbírálható menedékjogi kérelmek indokait a 2007. évi menekültügyi törvény 51. cikkének (7) bekezdése állapítja meg (például ha a kérelmező csak lényegtelen vagy félrevezető információt közöl, az EU vagy az adott állam biztonságos országok jegyzékén szereplő országból származik, nem hajlandó ujjlenyomatot adni).

³⁵ A különleges elbánást igénylő személyek a határ menti eljárás alól mentesülnek, az ország területére történő belépés engedélyezését követően a menedékjog iránti kérelmüket az ország területén kell elbírálni.

³⁶ A kérelem megengedhetősége esetén a kérelmező Magyarország területére léphet, és a menekültügyi eljárást ott folytatják le.

³⁷ Azaz nem kijelölt bíró, hanem a bíróság által alkalmazott képesített jogász, aki a jogszabályban meghatározott esetekben járhat el.

³⁸ Kivéve, ha a biztonságos harmadik ország elve alapján megengedhetlenségről szóló határozat születik.

66. A tranzitónákban folytatott eljárások gyakorlati működését illetően a magyar hatóságoktól kapott tájékoztatás szerint 2015. szeptember 15-e és október eleje között a küldöttség által felkeresett két tranzitónában 579 menedékkérelmet nyújtottak be, közülük különleges elbánást igénylő személyként (gyermekes családok) 510 kérelmező mentesült a határ menti eljárás alól. A határ menti eljárás során összesen 50 menedékkérelmet utasítottak el, valamennyi esetben azzal az indokkal, hogy a menedékkérő biztonságos harmadik országon (nevezetesen Szerbián) keresztül érkezett.³⁹

A tranzitónák személyzete arról tájékoztatta a küldöttséget, hogy a Szerbiából tranzitónán keresztül érkező külföldi állampolgárok előzetes regisztráción és rendőrségi ellenőrzésen estek át. Röszkénél a külföldi állampolgároknak a mobiltelefonokat és az egyéb értéktárgyakat át kellett adni, ezekhez a tranzitónában való tartózkodás alatt nem férhettek hozzá; a beszámolók szerint Tompánál nem kellett leadni a mobiltelefonokat. Ezt követően a menedékkérőket egy BÁH tisztviselő (tolmácson keresztül)⁴⁰tájékoztatta a menedékkérelmek Magyarországon történő benyújtásának lehetőségéről és a menekültügyi eljárásról. A küldöttségnek a több nyelven rendelkezésre álló tájékoztató nyomtatványt is megmutatták, amely többek között azt az információt tartalmazta, hogy Szerbia biztonságos harmadik országnak tekintendő, valamint hogy az eljárás célja annak vizsgálata, hogy esetükben Szerbia nem tekinthető-e biztonságos országnak.⁴¹Ezen kívül a tájékoztató olyan információt is tartalmazott, hogy a külföldi állampolgároknak jogukban áll a tranzitónát Szerbia felé bármikor elhagyni, ingyenes jogi segítségnyújtást igénybe venni, valamint saját anyanyelvüket használni tolmács/fordítói szolgáltatás igénybevétele mellett.

Azokat a külföldi állampolgárokat, akik Magyarországon szándékoztak menedékkérelmet benyújtani, a BÁH vette nyilvántartásba (ujjlenyomat felvétele, fénykép készítése), a határ menti eljárás beindításával (a kivételt élvezők pedig engedélyt kaptak az ország területére történő belépésre). A küldöttség kérdésére a tranzitónában szolgálatot teljesítő rendőrségi tisztviselők és a BÁH alkalmazottai sem tudtak választ adni a határ menti eljárás és a külföldi állampolgárok tranzitónában való tartózkodásának szokásos időtartamát illetően. A küldöttség által Röszkénél megvizsgált rendőrségi nyilvántartás az előzetes nyilvántartásba vett külföldi állampolgárok jegyzékét tartalmazta arra vonatkozó információ nélkül, hogy a nyilvántartott személyek a tranzitónát mikor hagyták el. A Tompánál vezetett rendőrségi nyilvántartás szerint a külföldi állampolgárok legfeljebb 13 órát töltöttek a tranzitónában. Ez a látogatás során kapott beszámolókat támasztja alá az eljárás rendkívüli gyorsaságáról, ahol a negatív döntést a BÁH akár órákon belül is meghozhatja. A menedékkérelmek elutasítását követően a külföldi állampolgárok a tranzitónát Szerbia felé hagyhatták el a szerb hatóságok részére történő hivatalos átadás nélkül.⁴²

³⁹ Megjegyzendő, hogy a határ menti eljárás több esetben megszakadt, miután a kérelmezők a tranzitónát Szerbia felé elhagyták.

⁴⁰ A határ menti eljárás során a tolmácsok személyesen voltak jelen, vagy a tolmácsolást audiovizuális eszközök segítségével biztosították.

⁴¹ A menedékkérőket a nyomtatvány kifejezetten arról tájékoztatta, hogy bizonyítaniuk kell azt, hogy a biztonságosnak nyilvánított harmadik országban nem volt tényleges lehetőségük hatékony védelemben részesülni, vagy hatékony védelem iránt folyamodni az ezen országban való tartózkodás vagy átutazás során.

⁴² Kivéve, ha a bírósághoz fellebbezést nyújtottak be, és a bíróság határozatát a tranzitónában várták meg.

67. A tranzitónában való tartózkodást a magyar hatóságok hivatalosan nem tekintik szabadságelvonásnak, így a bíróság előtt kifogásolható őrizetbe vételi határozat sem kerül kiadásra.⁴³Ezzel összefüggésben a CPT megjegyzi, hogy a magyar hatóságok és a tranzitónákban szolgálatot teljesítő alkalmazottak szerint a tranzitónákban tartózkodó menedékkérők, bár Magyarország területére nem léphettek be, Szerbia felé bármikor szabadon távozhattak. Az ilyen esetekben azonban a menedékkérelem automatikusan visszavontnak tekintendő a menekültügyi eljárás megszüntetése mellett.

68. A tranzitónák személyzetétől kapott tájékoztatás szerint a határ menti eljárás során a külföldi állampolgárok a tranzitónákban jogi segítségnyújtásban részesültek, amelyet szinte kizárólagosan a megyei hatóságok köztisztviselői biztosítottak. Ennek keretében a külföldi állampolgárok tájékoztatást és segítséget kaptak a vonatkozó jogszabályok és a kérelmek benyújtása tekintetében. A CPT véleménye szerint ezek az intézkedések a jogsegély objektív jellegével kapcsolatban vetnek fel kérdést. A küldöttséget arról is tájékoztatták, hogy a külföldi állampolgárok részére támogatást nyújtó UNHCR és a civil szervezetek tagjai a tranzitónába belépéskor akadályokba ütköztek, így például a tervezett látogatást napokkal előre be kellett jelenteni.

69. A CPT több körülménnyel kapcsolatban tesz észrevételt, amelyek a következők: a határ menti menekültügyi eljárás gyorsasága; a menedékkérelem megengedhetlenségére vonatkozó adminisztratív döntés esetén a fellebbezés automatikus felfüggesztő hatályának hiánya; az érintettek kötelező bírósági meghallgatásának hiánya a fellebbezési eljárás során; a jogerős bírósági határozat lehetséges meghozatala bírósági titkár által; az új tények és bizonyítékok lehetséges bírósági előterjesztésének hiánya; a jogi segítségnyújtás elégtelen rendelkezésre állása.

Következésképpen a CPT számára súlyosan aggályos, hogy a gyakorlatban léteznek-e megfelelő biztosítékok a határ menti menekültügyi eljárás során, és ezek kínálnak-e tényleges lehetőséget a külföldi állampolgárok ügyének előterjesztésére és a bántalmazás kockázatának egyedi elbírálására az érintettek kitoloncolás esetén, illetve ilyen módon biztosítanak-e hatékony védelmet a visszaküldéssel szemben, tekintettel arra, hogy az UNHCR véleménye szerint Szerbia a menekültügyi rendszer hiányosságai miatt nem tekinthető biztonságos menedéket nyújtó országnak, nevezetesen azért, mert nem képes az egyre nagyobb számú menedékkérelem megfelelő kezelésére.⁴⁴

Ezzel összefüggésben azt is szükséges megjegyezni, hogy Magyarország legfelsőbb bíróságának véleménye alapján a biztonságos harmadik ország elvének alkalmazásáról hozott adminisztratív határozat bírósági felülvizsgálatakor az UNHCR országismertetőjét is minden esetben *ex officio* figyelembe kell venni. Véleménye szerint továbbá az a tény, hogy valamely harmadik ország menekültügyi rendszere túlterhelt, az adott országot a menedékkérők jogainak tiszteletben tartása szempontjából alkalmatlanná teheti. Az ilyen harmadik ország a menedékkérők számára nem tekinthető biztonságosnak.⁴⁵

⁴³ Az Emberi Jogok Európai Egyezménye 5. cikkének (4) pontja szerint “a szabadságától letartóztatás vagy őrizetbe vétel folytán megfosztott minden személynek joga van olyan eljáráshoz, melynek során őrizetbe vételének törvényességéről a bíróság rövid határidőn belül dönt, és törvényellenes őrizetbe vétele esetén szabadlábra helyezését rendeli el”.

⁴⁴ Lásd: <http://www.unhcr.rs/media/UNHCRSerbiaCountryofAsylumScreen.pdf>.

⁴⁵ Lásd: <http://www.kuria-birosag.hu/hu/kollvel/22012-xii10-kmk-velemenv-biztonsagos-harmadik-oroszag-megitelesenek-egyes-kerdeseirol> (magyar nyelven), <http://www.refworld.org/docid/50ee7a732.html> (angol nyelven).

A CPT arra ösztönzi a magyar hatóságokat, hogy tegyék meg a szükséges lépéseket (a jogszabályi intézkedéseket is beleértve) a határra érkező külföldi állampolgárok hatékony védelmének biztosítása érdekében a *visszaküldés* (vagy láncszerű *visszaküldés*) kockázatával szemben a fenti megjegyzések figyelembevételével. Különösen az említett kockázatok egyedi elbírálását szükséges biztosítani.

6. Egyéb kérdések

70. A külvilággal való kapcsolattartást illetően a CPT üdvözli azt a tényt, hogy a külföldi állampolgárok számára valamennyi felkeresett bevándorlási/menekültügyi fogvatartási létesítményben korlátozás nélkül biztosított volt a levél küldés/fogadás lehetősége, elméletileg a látogatók fogadása, valamint a telefon napi használata (amennyiben telefonkártyával rendelkeztek). Ugyanakkor a mobiltelefonokat a hatóságok érkezéskor szisztematikusan elvették.

Külön elismerést érdemel, hogy a békéscsabai menekülttáborban, valamint a kiskunhalasi őrzött szállás Mártírok úti szálláshelyén a külföldi állampolgárok számára az ingyenes VoIP hívások lehetőségét is rendszeresen (általában hetente kétszer) biztosították. A magyar hatóságok 2015. december 9-én kelt levele értelmében a látogatást követően hasonló intézkedés történt a nagyfai objektum bevándorlási fogvatartottait érintően is.

A CPT üdvözli ezeket a kezdeményezéseket, és arra ösztönzi a magyar hatóságokat, hogy hasonló rendszert az ország más bevándorlási/menekültügyi fogvatartási létesítményeiben is vezessenek be. A Bizottság továbbá felszólítja a magyar hatóságokat, hogy a rászoruló bevándorlási/menekültügyi őrizetesk számára legalább havonta egyszer ingyenes telefonhívást tegyenek lehetővé olyan módon, hogy az első hívásra a befogadóállomásra érkezés után azonnal vagy rövid időn belül kerüljön sor. Továbbá a Bizottság arra kéri a magyar hatóságokat, hogy engedélyezzék a fogvatartottak számára a mobiltelefonjaikhoz való rendszeres hozzáférést.

71. A fentiek ellenére sajnálatos, hogy a Mártírok úti létesítményben a külföldi állampolgárok a hozzátartozókat és barátokat elméletileg csak zárt körülmények között (elválasztó üveggel mögött) fogadhattak.

A CPT hangsúlyozni kívánja, hogy olyan rendszer bevezetése lenne szükséges, ahol a külföldi állampolgárok a látogatókat nyitott rendszerben fogadhatják, míg zárt rendszerű látogatásra csak kivételes esetben kerülne sor.

A Bizottság azt az ajánlást teszi, hogy a kiskunhalasi őrzött szállás Mártírok úti létesítményében, valamint szükség szerint az ország más bevándorlási/menekültügyi befogadóállomásain is a látogatás körülményeit a fentiek szerint módosítsák.

72. A CPT elismeri, hogy a bevándorlási/menekültügyi fogvatartási létesítményekben dolgozó állomány különösen nehéz kihívásokkal szembesül, nem utolsósorban a nyelvi akadályok és a kulturális különbségek miatt. A Bizottság már a korábbi látogatásokról szóló jelentésében is hangsúlyozta, hogy a jó kommunikációs készségek mellett a fogvatartási létesítményekben dolgozók számára a különböző kultúrák ismerete is elvárható lenne, valamint szükség lenne arra is, hogy legalább néhány alkalmazott nyelvismerettel is rendelkezzen, ami az őrizetesk egymás közötti erőszakos cselekményeinek kezelésében is hasznosnak bizonyulna.

Ugyanakkor aggodalomra ad okot, hogy a felkeresett létesítményekben a fogvatartási személyzet nyilvánvalóan minimális, vagy semmilyen speciális képzésben nem részesült, idegen nyelvek ismeretével pedig alig néhányan rendelkeztek. Ezek ismeretében nem meglepő, hogy a megkérdezett külföldi állampolgárok közül többen az alkalmazottak távolságtartó, és olykor tiszteletlen magatartása miatt emeltek panaszt.

A Bizottság ismételten azt az ajánlást teszi, hogy a magyar hatóságok biztosítsanak speciális képzést a bevándorlási/menekültügyi befogadóállomásokon dolgozó alkalmazottak részére – a frissítő kurzusokat is beleértve – a fenti megjegyzések figyelembevételével, és ösztönözzék a személyzet és az őrizeteselek közötti személyesebb kommunikációt.

73. A CPT üdvözli azt a tényt, hogy a békéscsabai menekülttábor naponta több szociális munkás kereste fel a fogvatartottak segítése érdekében. Sajnálatos, hogy a kiskunhalasi őrzött szállás küldöttség által felkeresett létesítményeiben hasonló szolgáltatás nem állt rendelkezésre.

A CPT azt az ajánlást teszi, hogy tegyenek intézkedéseket a szociális munkások rendszeres jelenlétének biztosítása érdekében a kiskunhalasi őrzött szállás létesítményeiben, valamint szükség szerint az ország más bevándorlási/menekültügyi befogadóállomásain is.

74. Végezetül a küldöttség a felkeresett létesítmények többségében észrevételezte, hogy a fogvatartási személyzet nyíltan hordott magánál gumibotot a fogvatartási helyiségekben.

A személyzet és a fogvatartottak közötti jó kapcsolatok ösztönzése érdekében a CPT úgy véli, hogy a bevándorlási és a menekültügyi befogadóállomásokon dolgozó alkalmazottak számára szükségtelen az ilyen eszközök rendszeres viselése a fogvatartási helyiségekben. Amennyiben az alkalmazottak számára az ilyen eszközök viselése sajátos és egyértelműen meghatározott, kivételes esetekben mégis szükséges, javasolt, hogy ezeket ne nyíltan hordják maguknál.

A Bizottság azt az ajánlást teszi, hogy Magyarország valamennyi bevándorlási és menekültügyi fogvatartási létesítményében tegyenek intézkedéseket a fenti elvek eredményes és hatékony alkalmazása érdekében.

FÜGGELÉK

A CPT küldöttség által felkeresett nemzeti hatóságok és egyéb szervezetek felsorolása

A. Nemzeti hatóságok

Belügyminisztérium

PINTÉR Sándor	belügyminiszter
STAUBER Péter	osztályvezető

Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal

VÉGH Zsuzsanna	főigazgató
----------------	------------

Országos Rendőr-főkapitányság

PAPP Károly	országos rendőrfőkapitány
TAKÁCS Tibor	országos rendőrfőkapitány-helyettes

Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága

CSÓTI András	országos parancsnok
SCHMEHL János	országos parancsnok helyettese

B. Egyéb szervek

Alapvető Jogok Biztosának Hivatala (Ombudsman)

SZÉKELY László	alapvető jogok biztosa
GARAMVÁRI Miklós	hivatali főtitkár
LÁSZLÓ Boglárka	osztályvezető
MAGICZ András	osztályvezető
FLIEGAUF Gergely	OPCAT/NMM főosztályvezető
HARASZTI Katalin	OPCAT/NMM főosztályvezető-helyettes

Legfőbb Ügyészség

SZÚCS András osztályvezető, CPT összekötő

C. Nemzetközi szervezetek

ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának (UNHCR) Közép-Európai Regionális Képvisellete

D. Civil szervezetek

Magyar Helsinki Bizottság